

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно – економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово –
економічною безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ
КОМІСІЇ:

Завідувач кафедри, к.е.н., доцент

_____ **Ольга ГУБАРИК**

«___» _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Удосконалення обліку і контролю грошових коштів на
підприємстві

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Здобувач

Олексій КУРОПАТА

Науковий керівник

Марія БАРДАДИМ

Дніпро – 2025

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**Факультет:** Обліку і фінансів**Кафедра:** Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою**Освітньо-професійна програма:** «Облік і оподаткування»**Спеціальність:** 071 «Облік і оподаткування»**Рівень вищої освіти:** другий (магістр)**ЗАТВЕРДЖУЮ****В.о зав. кафедри _____ Ольга ГУБАРИК**

« _____ » _____ 2025р.

ЗАВДАННЯ**Куропаті Олексію Олексійовичу**

1. Тема роботи «Удосконалення обліку і контролю грошових коштів на підприємстві».

Науковий керівник: Бардадам М.В., к.е.н, доцент

затверджені наказом ДДАЕУ «7» жовтня 2025 р. № _____ 2995 _____

2. Термін подання здобувачем роботи: «12» грудня 2025 року.**3. Вихідні дані до роботи:** Нормативно – правова база України, дані бухгалтерського обліку та звітності ТОВ «СЕ Трейдинг» за останні п'ять роки, роботи науковців, посібники та підручники, наукові статті.**4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити):** 1. Теоретичні основи обліку і контролю грошових коштів. 2. Облік грошових коштів на підприємстві та його удосконалення. 3. Контроль наявності і руху грошових коштів та його удосконалення.**5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).**Види грошових коштів. Класифікація грошових коштів. Запропонована класифікація грошових коштів. Елементи облікової політики в питання обліку грошових коштів. Структура та взаємодія нормативно-правових джерел регулювання грошових операцій підприємств. Штрафні санкції за порушення касової дисципліни. Переваги та недоліки картки «Ключ до рахунку» від АТ КБ «Приватбанк». Матричний баланс. Прогнозна модель руху коштів. Принципи організації внутрішнього контролю. Види контролю. Концептуальна схема внутрішнього контролю грошових коштів. Контрольні заходи, що потребують подальшого вдосконалення. Система внутрішнього моніторингу кредитних ризиків. Запропонований порядок проведення контролю за нетиповими для підприємства грошовими операціями.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата
		завдання видав

7. Дата видачі завдання _____ 15 березня 2025р. _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Розділ 1. Теоретичні основи обліку і контролю грошових коштів	10.05.2025	
2	Розділ 2. Облік грошових коштів на підприємстві та його удосконалення	08.07.2025	
3	Розділ 3. Контроль наявності і руху грошових коштів та його удосконалення	21.09.2025	
4	Вступ, висновки, список використаних джерел	12.11.2025	
5	Оформлення кваліфікаційної роботи	02.12.2025	

Здобувач _____
(підпис)

Олексій КУРОПАТА
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____
(підпис)

Марія БАРДАДИМ
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ	10
1.1. Економічна сутність грошових коштів та їх роль в діяльності підприємства	10
1.2. Класифікація грошових коштів та їх відображення в обліковій політиці підприємства	12
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку та контролю грошових коштів в Україні	18
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	23
2.1. Фінансово – економічна характеристика ТОВ «СЕ Трейдинг»	23
2.2. Облік готівки	29
2.3. Облік коштів на поточних рахунках у банку	33
2.4. Удосконалення обліку грошових коштів	36
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ НАЯВНОСТІ І РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	43
3.1. Мета, завдання та принципи внутрішнього контролю грошових коштів	43
3.2. Стан внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві	48
3.3. Удосконалення внутрішнього контролю грошових коштів	53
Висновки до розділу 3	57
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	70

РЕФЕРАТ

Тема: Удосконалення обліку і контролю грошових коштів на підприємстві

Кваліфікаційна робота містить: 70 с., 15 рис., 4 табл., 51 літературне джерело

Об'єкт дослідження - система обліку та внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві, що охоплює процеси здійснення, відображення та перевірки операцій з готівковими й безготівковими коштами.

Предмет дослідження - теоретичні, методичні та організаційно-практичні аспекти ведення обліку грошових коштів, а також механізми, інструменти та процедури внутрішнього контролю за їх рухом, використанням і збереженням з метою забезпечення достовірності облікових даних та підвищення фінансової дисципліни підприємства.

Мета дослідження - обґрунтування теоретичних засад, аналіз практичних аспектів обліку та контролю грошових коштів на підприємстві, а також розробка рекомендацій щодо їх удосконалення для забезпечення достовірності облікової інформації та зміцнення фінансової дисципліни.

Розкрито економічну сутність грошових коштів та їх роль у діяльності підприємства; розглянуто класифікацію грошових коштів; охарактеризовано нормативно-правове забезпечення обліку і контролю грошових коштів в Україні в сучасних умовах. Проаналізовано фінансово – економічний стан ТОВ «СЕ Трейдинг»; досліджено порядок обліку готівки та грошових коштів на банківських рахунках підприємства; визначено основні шляхи удосконалення обліку грошових коштів. Вивчено мету, завдання та принципи внутрішнього контролю грошових коштів; оцінено стан внутрішнього контролю грошових коштів на досліджуваному підприємстві; запропоновано напрями удосконалення контролю грошових коштів з урахуванням сучасних вимог.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ, ГРОШОВІ КОШТИ, РАХУНКИ В БАНКУ, ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ, ГРОШОВИЙ ПОТІК.

ABSTRACT

Topic: Improvement of accounting and control of funds at the enterprise

The qualification work contains: 70 pages, 15 figures, 4 tables, 55 literary sources

The object of the study is the system of accounting and internal control of funds at the enterprise, which covers the processes of implementation, display and verification of transactions with cash and non-cash funds.

The subject of the study is the theoretical, methodological and organizational and practical aspects of cash accounting, as well as the mechanisms, tools and procedures of internal control over their movement, use and preservation in order to ensure the reliability of accounting data and increase the financial discipline of the enterprise.

The purpose of the study is to substantiate the theoretical foundations, analyze the practical aspects of accounting and control of funds at the enterprise, as well as develop recommendations for their improvement to ensure the reliability of accounting information and strengthen financial discipline.

The economic essence of funds and their role in the enterprise's activity is disclosed; the classification of monetary funds is considered; the normative and legal provision of accounting and control of money in Ukraine in modern conditions is characterized. The financial and economic condition of LLC «SE Trading» was analyzed; the procedure for accounting for cash and funds in the company's bank accounts was investigated; the main ways of improving cash accounting are defined. The purpose, tasks and principles of internal control of funds were studied; The state of internal control of funds at the investigated enterprise was assessed; directions for improving the control of cash are proposed, taking into account modern requirements.

KEY WORDS

CASH ACCOUNTING, CASH, BANK ACCOUNTS, INTERNAL CONTROL, CASH FLOW.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах господарювання ефективне управління грошовими коштами є ключовою передумовою забезпечення фінансової стійкості та безперебійної діяльності підприємства. Грошові кошти виступають центральним елементом розрахунків, визначають можливості підприємства щодо виконання зобов'язань, інвестування та розвитку, а також впливають на його ліквідність і платоспроможність. Неналежна організація обліку або контролю грошових коштів може призвести до фінансових ризиків, шахрайства, несвоєчасного виконання розрахунків, помилок у фінансовій звітності та зниження довіри з боку зовнішніх користувачів інформації. У зв'язку з цим питання удосконалення обліку й внутрішнього контролю грошових коштів набувають особливої актуальності, особливо в умовах цифровізації бізнес-процесів та зростання вимог до прозорості фінансових операцій.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад, аналіз практичних аспектів обліку та контролю грошових коштів на підприємстві, а також розробка рекомендацій щодо їх удосконалення для забезпечення достовірності облікової інформації та зміцнення фінансової дисципліни.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі завдання дослідження:

- Розкрити економічну сутність грошових коштів та їх роль у діяльності підприємства;
- Розглянути класифікацію грошових коштів;
- Охарактеризувати нормативно-правове забезпечення обліку і контролю грошових коштів в Україні;
- Проаналізувати фінансово – економічний стан ТОВ «СЕ Трейдінг»;
- Дослідити порядок обліку готівки та грошових коштів на банківських рахунках;

- Визначити основні шляхи удосконалення обліку грошових коштів;
- Вивчити мету, завдання та принципи внутрішнього контролю грошових коштів;
- Оцінити стан внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві;
- Запропонувати напрями удосконалення контролю грошових коштів з урахуванням сучасних вимог.

Об'єктом дослідження є система обліку та внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві, що охоплює процеси здійснення, відображення та перевірки операцій з готівковими й безготівковими коштами.

Предметом дослідження виступають теоретичні, методичні та організаційно-практичні аспекти ведення обліку грошових коштів, а також механізми, інструменти та процедури внутрішнього контролю за їх рухом, використанням і збереженням з метою забезпечення достовірності облікових даних та підвищення фінансової дисципліни підприємства.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, що забезпечують всебічне вивчення теоретичних положень та практичних аспектів обліку й внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві. У дослідженні застосовано загальнонаукові та спеціальні методи, що дозволяють оцінити ефективність існуючої системи обліку та визначити напрями її вдосконалення. Аналіз і синтез дали змогу виокремити ключові елементи системи обліку грошових коштів, з'ясувати взаємозв'язки між ними та сформулювати узагальнені висновки щодо практики їх ведення. Індукція та дедукція дозволили переходити від окремих фактів до загальних закономірностей та навпаки, що сприяло формуванню обґрунтованих теоретичних положень і практичних висновків. Порівняльний аналіз застосовувався для зіставлення різних підходів до обліку грошових коштів, визначення відмінностей між нормативними вимогами та практичним їх використанням на підприємствах. Економіко-статистичні методи дали змогу

проаналізувати динаміку грошових потоків, структуру надходжень та витрат, а також визначити тенденції у зміні залишків грошових коштів. Сукупність використаних методів дозволила отримати достовірні результати, що стали основою для формування обґрунтованих висновків і пропозицій щодо вдосконалення обліку та контролю грошових коштів.

Інформаційна база дослідження ґрунтується на нормативно-правових актах України (П(С)БО, МСФЗ, Законах України, постановах НБУ), методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку, наукових працях вітчизняних і зарубіжних авторів, статистичних даних, первинних документах підприємств та матеріалах проведених контрольних заходів.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні наукові результати представлені наступним чином:

удосконалено:

- класифікацію грошових коштів залежно від технологічної форми збереження та за ризиком ліквідності з метою систематизації наявних ресурсів підприємства та оцінювання ефективності використання сучасних фінансових інструментів та технологій платежів, а також задля планування грошових потоків та визначення резервів;

- організаційний підхід обліку безготівкових грошових коштів шляхом використання корпоративної картки «Ключ до рахунку», яка забезпечує оперативний доступ до грошових коштів на поточному рахунку, дозволяє швидко і безпечно здійснювати розрахунки за товари та послуги для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ТОВ «СЕ Трейдінг»;

- управлінський підхід до обліку грошових коштів шляхом впровадження матричного балансу в ТОВ «СЕ Трейдінг», який дозволить виявляти потенційні ризики дефіциту ліквідних ресурсів, аналізувати структуру фінансування активів та приймати своєчасні управлінські рішення щодо оптимізації грошових потоків;

- методичний підхід використання грошових коштів шляхом використання прогнозної моделі руху коштів., що сприятиме своєчасному виявленню потенційних ризиків дефіциту ліквідних ресурсів, забезпеченню балансування власного та позикового капіталу, а також підвищенню платоспроможності підприємства;

набуло подальшого розвитку:

- концептуальна модель проведення внутрішнього контролю за допомогою запровадження алгоритмів моніторингу нетипових для підприємства операцій та розробки алгоритму дій при виявленні порушень.

Апробація результатів роботи. Основні результати та напрацювання кваліфікаційної роботи були представлені та пройшли фахове обговорення під час засідань наукових гуртків, семінарів кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, а також на науково-практичних конференціях.

Публікації. У результаті проведеного дослідження підготовлено та опубліковано дві наукові праці: одну статтю у фаховому науковому виданні та одну тезу, розміщену у матеріалах наукової конференції, загальним обсягом 0,62 друкованих аркушів.

Випускна кваліфікаційна робота включає вступ, три розділи, висновки до кожного з них, узагальнені підсумкові висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1.1. Економічна сутність грошових коштів та їх роль в діяльності підприємства

Грошові кошти є одним із ключових елементів фінансової системи підприємства, що забезпечує безперервність господарського процесу та стабільність його функціонування. У широкому розумінні грошові кошти – це високоліквідні активи, які можуть бути використані для негайного здійснення платежів та виконання фінансових зобов'язань. До їх складу належать гроші в касі, кошти на банківських рахунках, електронні гроші та інші еквіваленти, що швидко конвертуються у готівку.

Економічна сутність грошових коштів полягає в тому, що вони виступають універсальним засобом обміну, платіжним інструментом та елементом нагромадження. Саме за допомогою грошових коштів підприємство отримує можливість здійснювати розрахунки з постачальниками, виплачувати заробітну плату працівникам, сплачувати податки, інвестувати у виробничі процеси та забезпечувати фінансову стійкість.

В економічній літературі існує багато різних визначень поняття «грошові кошти», для позначення якого в науковому середовищі застосовуються різні терміни: «гроші», «грошові активи», «готівка», «фінансові ресурси». Така різноманітність термінології інколи призводить до неоднозначного тлумачення сутності цих понять і створює проблеми при веденні бухгалтерського обліку та класифікації цих об'єктів.

Іванченко Л.В. зазначає, що грошові кошти: «... є поняттям бухгалтерського обліку, яке відображає найліквідніші активи підприємства та може бути у формі готівки, коштів на рахунках в банку, депозитів до запитання» [14]. Сергєєва О. Р вважає, що грошові активи: «... є основою

всіх сфер діяльності підприємства, опосередковують кругообіг капіталу на всіх його стадіях, підвищують ліквідність, платоспроможність і забезпечують фінансову стійкість підприємства» [45].

Колектив авторів Гнатенко Є.П. та Гикава А.О. в своїй науковій праці пишуть: «Грошові кошти виступають важливим відокремленим об'єктом системи бухгалтерського обліку і водночас грошовим вимірником для інших облікових об'єктів» [5]. Остафійчук С.М. відмічає, що: «Законодавчі норми визначають гроші, як матеріальні об'єкти, готівкові гроші, які згідно статті 34 Закону України «Про Національний банк України» є безумовними зобов'язаннями Національного банку і забезпечуються всіма його активами» [32]. Ніколаєнко В.Т. розглядають економічний зміст грошових коштів наступним чином: «Грошові кошти – готівка в касі, електронні гроші, залишки коштів на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані господарюючим суб'єктом...» [29].

Роль грошових коштів у діяльності підприємства є багатогранною. Передусім вони гарантують платоспроможність та ліквідність, оскільки дозволяють виконувати поточні фінансові зобов'язання у встановлені терміни. Достатній рівень грошових ресурсів створює умови для ефективної операційної діяльності, підтримує нормальний виробничий цикл, сприяє своєчасному придбанню товарно-матеріальних цінностей та покриттю невідкладних витрат.

Крім того, грошові кошти є необхідною умовою розвитку підприємства, оскільки саме вони забезпечують інвестиційні можливості, розширення виробництва та впровадження інновацій. Їх раціональне управління дозволяє оптимізувати грошові потоки, мінімізувати фінансові ризики та забезпечити стійке зростання.

Грищенко І. В. та Балахонова О. В. вважають, що: «Неефективне управління грошовими коштами різко підвищує ризик неплатоспроможності підприємства та ймовірність банкрутства» [6].

Івченко Л.В зазначає, що: «Грошові кошти, які отримує підприємство у результаті своєї діяльності, називаються грошовим потоком. Грошові надходження повинні мати постійний, динамічний характер ... бути безперервним» [14]. Науковці Тешева Л.В., Щербань О.Д. та Вакуленко О.О допускають наступне: «Поняття «грошовий потік підприємства» є агрегованим, що включає у свій склад численні види цих потоків, що обслуговують господарську діяльність» [47].

Мельниченко В.О. вважає, що: «Необхідність в організації обліку, контролю та економічного аналізу грошових потоків на підприємствах обумовлена існуванням практичних потреб фінансового управління...» [23].

Отже, грошові кошти відіграють важливу роль як у забезпеченні щоденної діяльності підприємства, так і у формуванні його стратегічного потенціалу, а ефективний облік та контроль за ними є основою фінансової стабільності та конкурентоспроможності.

1.2. Класифікація грошових коштів та їх відображення в обліковій політиці підприємства

Грошові кошти є однією з найбільш ліквідних категорій активів підприємства, що забезпечує безперебійну господарську діяльність, виконання фінансових зобов'язань та підтримання платоспроможності. Для ефективного обліку і контролю грошових коштів підприємства необхідно чітко визначати їх класифікацію та відображати у внутрішніх регламентах та обліковій політиці.

На думку Остафійчук С. М., не можна включати «...до класифікації грошових коштів за місцем зберігання видані аванси, підзвітні кошти, еквіваленти грошових коштів. Видані аванси та підзвітні кошти є дебіторською заборгованістю [32].

Класифікація грошових коштів дозволяє систематизувати їх у залежності від економічного змісту, способів використання та ліквідності. У науковій і практичній літературі виділяють кілька основних підходів до класифікації грошових коштів, що враховують їх форму, джерела надходження, функціональне призначення та ліквідність. Осадча Г. Г. та Овсюк А. М. Зазначають: «Класифікація грошових коштів є вихідним елементом для організації їх обліку, оскільки дає змогу їх структурувати відповідно до інформаційних потреб користувачів бухгалтерської інформації» [30]. У сучасній бухгалтерській практиці грошові кошти поділяються на такі основні види (рис.1.1):

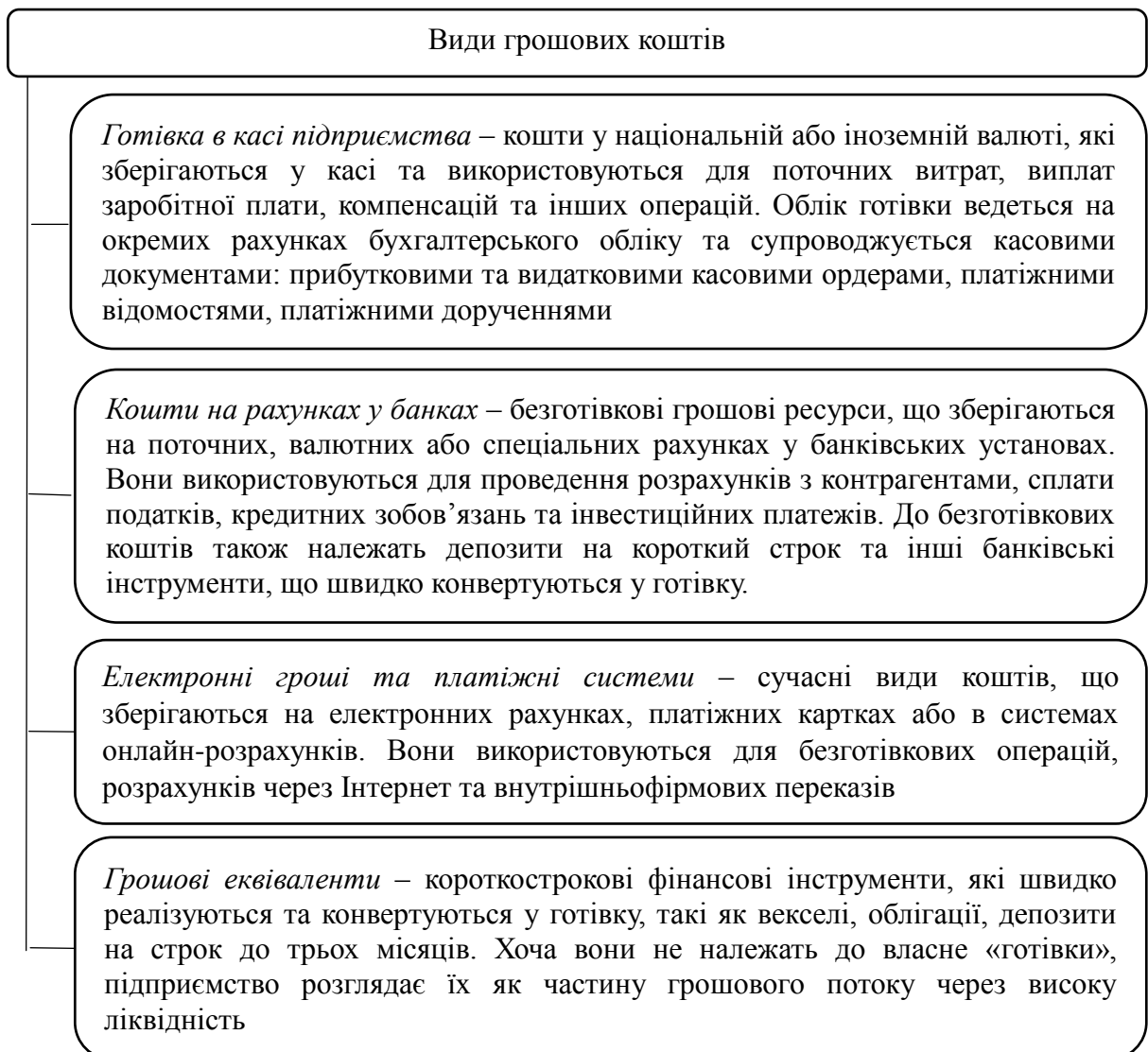

Рис.1.1. Види грошових коштів

Крім цього, грошові кошти можна класифікувати за іншими ознаками, які відображають управлінські потреби підприємства (рис.1.2.).

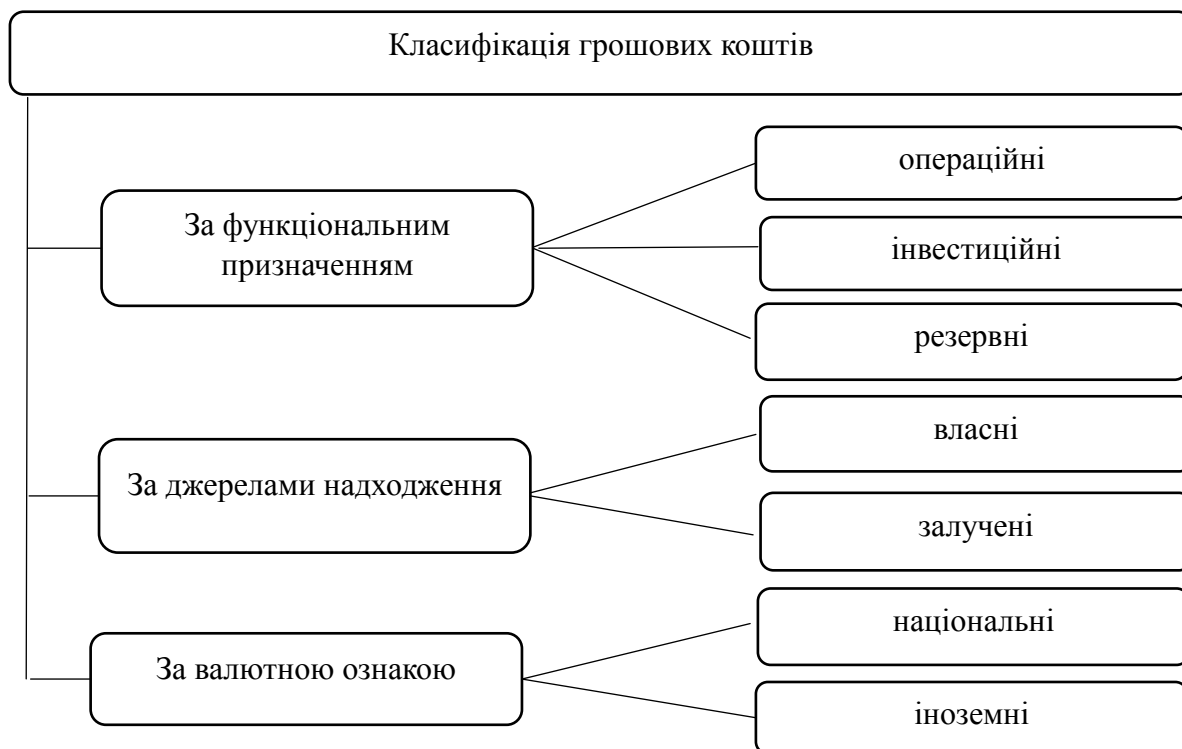

Рис.1.2. Класифікація грошових коштів

За функціональним призначенням грошові кошти підприємства поділяються на операційні, інвестиційні та резервні. Операційні кошти забезпечують поточну господарську діяльність, дозволяючи покривати витрати на виробництво, оплату праці, комунальні послуги та інші регулярні зобов'язання. Інвестиційні кошти формуються для фінансування розширення виробництва, модернізації обладнання або реалізації інших стратегічних проектів. Резервні та страхові фонди утворюються для забезпечення непередбачених витрат та мінімізації фінансових ризиків.

Класифікація за джерелами надходження дозволяє розділити кошти на власні та залучені. Власні кошти формуються за рахунок прибутку, внесків засновників або інших внутрішніх джерел і використовуються підприємством для покриття поточних і стратегічних потреб. Залучені кошти надходять у вигляді кредитів, позик, субсидій або фінансування з інших сторонніх джерел

і підлягають контролю з точки зору умов їх повернення та витрат на обслуговування.

За ліквідністю виділяють грошові кошти та грошові еквіваленти. Грошові еквіваленти включають короткострокові фінансові інструменти, які швидко конвертуються у готівку, такі як векселі, депозитні сертифікати та облігації з терміном погашення до трьох місяців. Хоча вони не є безпосередньою готівкою, підприємство розглядає їх як частину грошового потоку завдяки високій ліквідності та можливості швидкого використання для фінансових операцій.

Крім того, грошові кошти можна класифікувати за валютою (національна та іноземна), за термінами використання (короткострокові та довгострокові), а також за рівнем ризику та цільовим призначенням, що важливо для управлінського аналізу та фінансового планування.

На нашу думку, важливими також є наступні альтернативні підходи до класифікації грошових коштів, які виходять за межі традиційних. Грошові кошти підприємства можна класифікувати за технологічною формою їх збереження, що дозволяє враховувати сучасні фінансові інструменти та технології обігу грошей. До традиційних грошових коштів відносяться готівка та безготівкові кошти, що зберігаються на поточних рахунках у банках і використовуються для здійснення операційної діяльності підприємства. В останні роки дедалі більшого значення набувають електронні гроші та цифрові активи, що включають кошти на електронних рахунках, криптовалюти та різноманітні платіжні сервіси, які дозволяють проводити швидкі безготівкові розрахунки як всередині підприємства, так і з зовнішніми контрагентами. Крім того, до грошових коштів за технологічною формою можна віднести кошти, вкладені в кредитні або інвестиційні інструменти, зокрема короткострокові депозити, облігації та казначейські векселі, які забезпечують можливість отримання додаткового доходу, але потребують певного часу для реалізації. Такий підхід до класифікації дозволить не лише систематизувати наявні ресурси підприємства, а й оцінювати ефективність використання сучасних фінансових інструментів та технологій платежів.

Окрім цього, грошові кошти пропонуємо класифікувати за ризиком ліквідності, що є важливим для управління фінансовими потоками та забезпечення платоспроможності підприємства. Негайно ліквідні кошти включають готівку та кошти на поточних рахунках, доступні для використання без затримок і забезпечують оперативну фінансову гнучкість. Умовно ліквідні кошти представлені депозитами з терміном до трьох місяців та короткостроковими векселями, які можна швидко реалізувати, проте зазвичай із певними обмеженнями чи затримками. Мало ліквідні кошти включають довгострокові інвестиції, реалізація яких можлива лише з втратами або після тривалого терміну, що обмежує їх використання для покриття негайних потреб. Така класифікація, на нашу думку, дозволить керівникам підприємства планувати грошові потоки, визначати резерви ліквідності та приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо фінансової стабільності.

Запропоновану класифікацію грошових коштів наведено на рисунку 1.3.

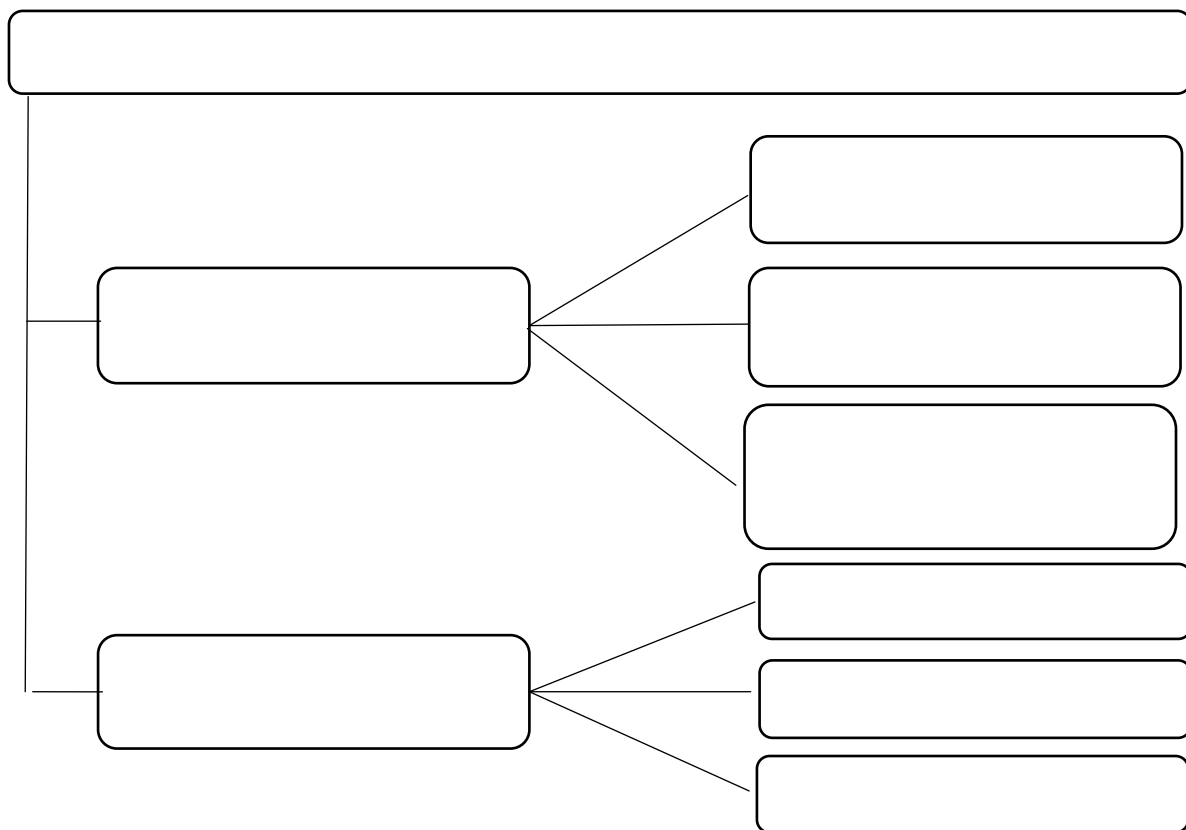

Рис.1.3. Запропонована класифікація грошових коштів

Облікова політика підприємства визначає порядок ведення бухгалтерського обліку грошових коштів, вибір методів їх оцінки та контролю. Вона є внутрішнім документом, що регламентує відображення господарських операцій. Основні елементи облікової політики в питанні обліку грошових коштів наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Елементи облікової політики в питання обліку грошових коштів

Елемент облікової політики	Сутність елементу облікової політики
Визначення складу грошових коштів	Підприємство фіксує у політиці обліку, які активи належать до грошових коштів, включаючи готівку, безготівкові кошти, електронні гроші та грошові еквіваленти
Документальне оформлення операцій	Облікова політика встановлює порядок ведення касової дисципліни, використання касових і банківських документів, порядок проведення інвентаризації та звірки залишків грошових коштів
Методи оцінки грошових коштів	Облікова політика визначає принципи первісної оцінки, відображення змін залишків, порядок обліку валютних операцій та курсових різниць
Організація внутрішнього контролю	Політика регламентує проведення регулярних перевірок, звірок між касою та банком, контроль за дотриманням лімітів готівки, моніторинг своєчасності надходжень і витрат коштів
Відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності	Всі операції з грошовими коштами відображаються на відповідних рахунках бухгалтерського обліку (рахунок 30 «Каса», рахунок 31 «Рахунки в банках») і включаються у звітність підприємства, зокрема у баланс та звіт про рух грошових коштів

Чітка класифікація та правильне відображення грошових коштів у бухгалтерському обліку забезпечують:

- контроль за рухом коштів та своєчасність платежів;
- прозорість фінансової інформації для керівництва та зовнішніх користувачів;
- своєчасне виявлення помилок і зловживань;
- ефективне планування та управління грошовими потоками;
- забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Таким чином, класифікація грошових коштів та їх чітке відображення в обліковій політиці підприємства є основою ефективного обліку та

внутрішнього контролю, що забезпечує фінансову дисципліну, знижує ризики та сприяє раціональному використанню грошових ресурсів у господарській діяльності.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку та контролю грошових коштів в Україні

Ефективна організація обліку та контролю грошових коштів на підприємстві базується на комплексній системі нормативно-правових актів, що визначають правила ведення бухгалтерського обліку, порядок здійснення касових та безготівкових операцій, а також вимоги до внутрішнього контролю. В Україні така система має багаторівневий характер і охоплює закони, національні стандарти, підзаконні нормативні акти та методичні рекомендації.

Провідним нормативним актом, що регламентує загальні засади ведення бухгалтерського обліку, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Він визначає правові основи регулювання бухгалтерського обліку, закріплює принципи облікової політики, вимоги до фінансової звітності та відповідальність за достовірність облікових даних. Закон встановлює необхідність дотримання підприємствами єдиних методологічних засад при відображенні господарських операцій, зокрема пов'язаних із рухом грошових коштів [38].

Методологічні основи формування інформації про рух грошових коштів визначає НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», який визначає склад фінансової звітності та загальні вимоги до подання інформації про грошові кошти, їх еквіваленти та обмеження щодо їх використання; встановлює методiku складання звіту про рух грошових коштів, його структуру, класифікацію грошових потоків за видами діяльності (операційною, інвестиційною та фінансовою). Цей стандарт забезпечує можливість оцінювання платоспроможності, ліквідності та фінансової стабільності підприємства [27].

Правила ведення касових операцій регулюються Положенням про ведення касових операцій у національній валюті, затвердженим постановою Правління НБУ. Документ визначає порядок організації касової дисципліни, встановлює граничні суми розрахунків готівкою, правила оформлення касових документів, вимоги до оприбуткування готівки, а також відповідальність за порушення касової дисципліни [41].

Безготівкові розрахунки регламентуються Інструкцією про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг, що визначає форми розрахунків, порядок їх здійснення та обов'язки банків і підприємств. Дотримання вимог цієї інструкції забезпечує прозорість та контрольованість руху коштів на рахунках підприємства [40].

Особливу роль у регулюванні контролю грошових операцій відіграють Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», а також нормативні акти НБУ щодо фінансового моніторингу. Вони встановлюють вимоги щодо ідентифікації учасників фінансових операцій, контролю сумнівних транзакцій та запобігання використанню підприємств для незаконних фінансових схем.

Контрольно-аудиторські аспекти регулюються Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», що визначає порядок проведення аудиту, вимоги до аудиторів та стандарти незалежного контролю, в тому числі оцінку правильності відображення грошових потоків.

У сфері внутрішнього контролю важливими є рекомендації COSO та Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю, розроблені Мінфіном. Вони визначають засади формування ефективної системи контролю за операціями з грошовими коштами, включаючи попередній, поточний та наступний контроль.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення обліку та контролю грошових коштів в Україні представляє собою багаторівневу систему,

спрямовану на забезпечення прозорості грошових операцій, захист активів підприємства, дотримання законодавства та формування достовірної інформації для управління. Структура та взаємодія нормативно-правових джерел регулювання грошових операцій підприємств наведено на рисунку 1.3.

Рис.1.4. Структура та взаємодія нормативно-правових джерел регулювання грошових операцій підприємств

Комплексне застосування законодавчих і нормативних актів сприяє підвищенню ефективності фінансового менеджменту та зменшенню ризиків зловживань і фінансових порушень.

1. Грошові кошти є базовим елементом фінансової системи підприємства, забезпечують безперервність господарського процесу та формують основу його ліквідності й платоспроможності. Економічна сутність грошових коштів полягає в їх здатності слугувати універсальним платіжним інструментом, засобом нагромадження та обміну. Грошові кошти виконують ключову роль у кругообігу капіталу, дозволяють здійснювати поточні розрахунки, фінансувати операційну діяльність та забезпечувати розвиток підприємства. Аналіз наукових підходів підтвердив, що грошові кошти є не лише окремим об'єктом обліку, але й універсальним вимірником інших господарських об'єктів, що зумовлює необхідність їх чіткого обліку та контролю. Рациональне управління грошовими ресурсами сприяє підвищенню фінансової стійкості, запобіганню ризикам неплатоспроможності та створює умови для стратегічного розвитку підприємства.

2. Важливе значення для організації обліку і внутрішнього контролю грошових коштів мають підходи до їх класифікації. Чітка класифікація дозволяє структурувати грошові ресурси підприємства за економічним змістом, джерелами надходження, ліквідністю, функціональним призначенням і технологічною формою зберігання. В сучасних умовах до складу грошових коштів доцільно включати не лише традиційні форми, але й електронні гроші та цифрові фінансові інструменти. Значну роль відіграє також класифікація за ризиком ліквідності, яка забезпечує ефективне управління грошовими потоками та дозволяє підприємству підтримувати оптимальний рівень резервів. Відображення грошових коштів в обліковій політиці є важливою умовою системності бухгалтерського обліку, оскільки визначає порядок оцінки, документування, контролю та звітності щодо грошових операцій. Саме завдяки чітко встановленим правилам обліку забезпечується прозорість руху коштів, своєчасне виявлення порушень та мінімізація фінансових ризиків.

3. Нормативно-правове забезпечення обліку та контролю грошових коштів в Україні, що охоплює законодавчі, нормативні та методичні акти є невід'ємною складовою раціональної організації обліку грошових коштів та їх контролю. Основою регулювання є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає загальні принципи ведення обліку, відповідальність за достовірність даних та вимоги до фінансової звітності. НП(С)БО та МСФЗ встановлюють єдині методологічні підходи до відображення грошових потоків і складання звіту про рух грошових коштів. Положення НБУ регламентують порядок ведення касових операцій та здійснення безготівкових розрахунків, забезпечуючи прозорість і контрольованість руху коштів. Особливе значення мають норми фінансового моніторингу та законодавство у сфері протидії легалізації доходів, що підвищують рівень безпеки фінансових операцій. Методичні рекомендації з внутрішнього контролю та концепція COSO визначають загальні принципи ефективної системи контролю, яка має забезпечувати запобігання помилкам, шахрайству та недостовірному відображенню грошових операцій.

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Фінансово – економічна характеристика ТОВ «СЕ Трейдінг»

ТОВ «СЕ Трейдінг» — це сучасне підприємство, створене у 2020 році та зареєстроване в місті Запоріжжя. Незважаючи на відносно короткий період діяльності, товариство займає помітне місце серед місцевих суб'єктів господарювання, що працюють у сфері енергетики та технічного сервісу. Підприємство створене у формі товариства з обмеженою відповідальністю, що забезпечує гнучкість управління, оптимальну структуру відповідальності та можливість оперативного реагування на зміни ринку.

Головною сферою діяльності ТОВ «СЕ Трейдінг» є торгівля електричною енергією. Підприємство виступає посередником між виробниками, постачальниками та кінцевими споживачами, забезпечуючи своєчасне та надійне постачання електроенергії. У своїй роботі товариство дотримується вимог чинного енергетичного законодавства, правил ринку електроенергії та нормативів у сфері енергетичної безпеки. Завдяки орієнтації на якість обслуговування, прозорість взаємовідносин зі споживачами та конкурентоспроможну цінову політику, підприємство поступово формує стабільне коло клієнтів серед населення, бюджетних установ та комерційних організацій.

Окрім основного виду діяльності, ТОВ «СЕ Трейдінг» здійснює ремонт і технічне обслуговування електричного устаткування та транспортних засобів. Це включає:

- діагностику та технічний огляд електрообладнання;
- ремонт електротехнічних систем та мереж;
- обслуговування й відновлення працездатності транспортних засобів;
- профілактичні та сервісні роботи для забезпечення надійності та безпеки експлуатації техніки.

Розташування товариства у Запоріжжі (одному з найбільших промислових центрів України) створює сприятливі умови для ведення діяльності. Місто має розвинену інфраструктуру, високий попит на електроенергію з боку промислових підприємств та необхідність у якісному технічному сервісі обладнання й транспортних засобів.

В таблиці 2.1 наведено показники оцінки майна та капіталу ТОВ «СЕ Трейдінг».

Таблиця 2.1

Оцінка майна та капіталу ТОВ «СЕ Трейдінг»

Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	2020р.	2021р.	2022р.	2023р.	2024р.	Відношення у % 2024р. до 2020 р.
Майно - усього	19055,2	18056,1	18934,2	19045,7	20061,9	105,28
Необоротні активи	16004,2	15768,9	17967,2	18903,5	17999,3	112,47
Основні засоби	16004,2	15768,9	17967,2	18903,5	17999,3	112,47
Оборотні активи	3051,0	2287,2	967,0	142,2	2062,6	67,60
Запаси	65,7	39,0	120,6	95,1	74,3	113,09
Поточна дебіторська заборгованість	2919,4	2179,6	817,4	42,8	1926,4	65,99
Гроші, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції	65,9	68,6	29,0	4,3	61,9	93,90
Капітал- усього	19055,2	18056,1	18934,2	19045,7	20061,9	105,28
Власний капітал	1874,0	1364,5	1305,2	1360,9	1466,1	78,23
Зареєстрований (пайовий) капітал	1155,3	1155,3	1155,3	1155,3	1155,3	100,00
Зобов'язання і забезпечення	17181,2	16691,6	17629,0	17684,8	18595,8	108,23
Поточні зобов'язання	17181,2	16691,6	17629,0	17684,8	18595,8	108,23
Поточна кредиторська заборгованість	17181,1	16691,6	17629,0	17684,8	18595,8	108,23

Аналіз майна та капіталу ТОВ «СЕ-Трейдінг» за 2020–2024 роки свідчить про відносну стабільність структури активів підприємства, хоча окремі показники демонструють як позитивні, так і проблемні тенденції. Загальна вартість активів за досліджуваний період зросла на 5,28 %, що свідчить про збереження виробничого потенціалу та поступове зміцнення матеріальної бази. Найбільш помітним є зростання необоротних активів — їх збільшення на 12,47 % свідчить про оновлення основних засобів, проведення

модернізації та спрямування коштів у довгостроковий розвиток підприємства. На відміну від необоротних активів, оборотні активи за п'ять років зменшилися на 32,4 %. Це зниження здебільшого зумовлено скороченням поточної дебіторської заборгованості та грошових коштів. Запаси, навпаки, демонструють помірне зростання за підсумком періоду — на 13,09 %, що може бути наслідком збільшення виробничих обсягів, формування страхових запасів або перегляду політики постачання.

У структурі пасивів простежується менш сприятлива динаміка. Власний капітал підприємства зменшився на 21,77 %, що є негативним чинником, оскільки свідчить про втрату фінансової стійкості, можливі збитки окремих періодів або недостатню рентабельність діяльності, яка не дозволяє забезпечувати приріст власних коштів. На цьому тлі загальні зобов'язання зросли на 8,23 %, що посилило боргове навантаження на підприємство. Зростання кредиторської заборгованості пов'язане з активним використанням комерційного кредиту, відтермінуванням розрахунків та тимчасовими фінансовими труднощами. Незмінність зареєстрованого капіталу протягом усіх п'яти років свідчить про відсутність істотних змін у складі власників або рішень щодо збільшення статутного фонду.

Фінансові результати діяльності підприємства розглянемо на рис.2.1.

Рис.2.1. Фінансові результати діяльності ТОВ «СЕ Трейдінг»

Фінансові результати ТОВ «СЕ-Трейдінг» свідчать про нерівномірну динаміку основних показників за аналізований період. У 2021–2023 роках чистий дохід суттєво зріс, що може бути наслідком активізації діяльності та розширення ринків збуту. Проте у 2024 році спостерігається різке його скорочення, ймовірно пов'язане зі зниженням попиту або зміною умов роботи з контрагентами. Собівартість реалізованої продукції змінюється синхронно з доходом, але залишається високою протягом усіх років, що свідчить про значну матеріаломісткість діяльності. У 2024 році, попри зменшення доходу, собівартість залишається на підвищеному рівні, що негативно впливає на фінансовий результат. Прибуток від операційної діяльності коливається: у роки високої виручки підприємство демонструє позитивний результат, тоді як у 2024 році його зниження вказує на падіння маржинальності та можливе зростання витрат. Отже, підприємство має потенціал для отримання стабільного прибутку, однак нестабільність 2024 року свідчить про потребу в оптимізації витрат, підвищенні ефективності операцій та перегляді цінової та збутової політики.

Показники фінансової стійкості ТОВ «СЕ Трейдінг» розглянемо в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «СЕ Трейдінг»

Показник	2020р.	2021р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відношення у % 2024 р. до 2020 р.
Коефіцієнт автономії	0,10	0,08	0,07	0,07	0,07	-0,03
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,90	0,92	0,93	0,93	0,93	0,03
Коефіцієнт фінансування	0,11	0,08	0,07	0,08	0,08	-0,03
Коефіцієнт фінансового ризику	9,17	12,23	13,51	13,00	12,68	3,52
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,84	0,88	0,96	1,00	0,90	106,83
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,84	0,87	0,95	0,99	0,90	106,82
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,19	0,15	0,05	0,01	0,11	60,11

Аналіз фінансової стійкості ТОВ «СЕ-Трейдінг» показує значну залежність підприємства від позикових коштів. Коефіцієнт автономії знижується з 0,10 у 2020 р. до 0,07 у 2024 р., що свідчить про зменшення частки власного капіталу та підвищення фінансових ризиків. Високе значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу (0,93 у 2024 р.) підтверджує домінування позикових ресурсів у структурі фінансування. Коефіцієнт фінансового ризику зростає з 9,17 до 12,68, що означає збільшення боргового навантаження і підвищення загрози втрати платоспроможності за несприятливих умов діяльності. Показники структури позикового капіталу залишаються низькими та незмінними, що свідчить про відсутність довгострокових джерел фінансування. Позитивним аспектом є зростання вартості майна та частки основних засобів, що свідчить про певне посилення капіталізації. Проте низьке співвідношення оборотних і необоротних активів (0,11 у 2024 р.) вказує на дефіцит оборотних коштів і недостатню мобільність активів для забезпечення стабільної операційної діяльності.

Важливу роль при аналізі фінансового стану підприємства має оцінка його платоспроможності (рис.2.2)

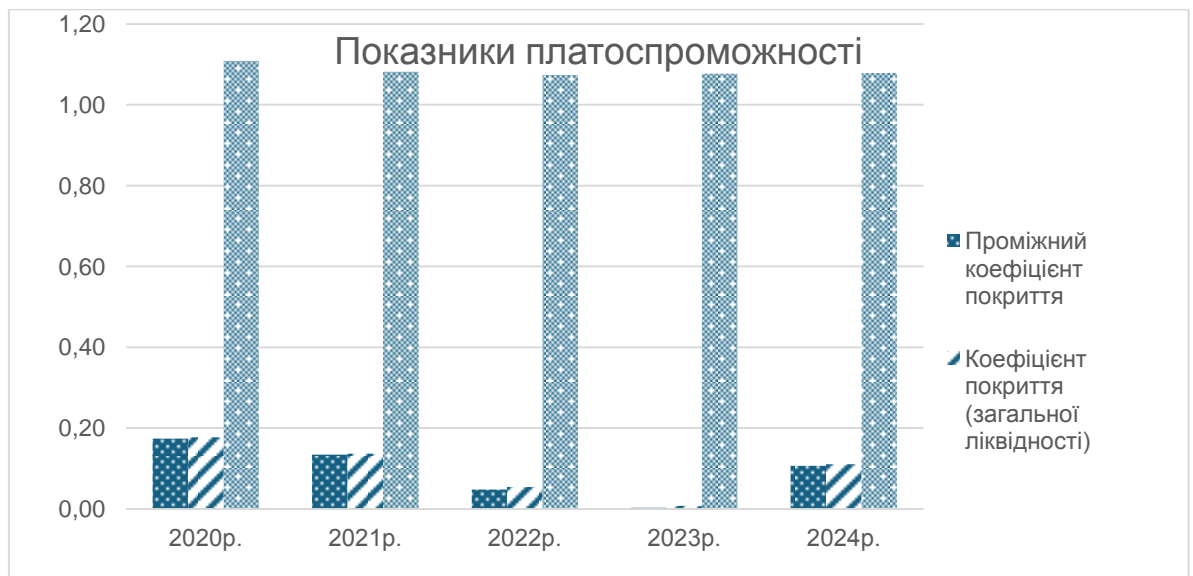

Рис.2.2. Показники платоспроможності ТОВ «СЕ Трейдінг»

Підприємство характеризується дуже низькою ліквідністю та обмеженими можливостями оперативного погашення зобов'язань, що створює значні ризики поточної неплатоспроможності. Формально достатня платоспроможність за загальним коефіцієнтом не компенсує критичний дефіцит оборотних активів. Для покращення ситуації ТОВ «СЕ-Трейдінг» необхідно посилити контроль за обіговими коштами, оптимізувати структуру активів та скоротити короткострокові зобов'язання.

Підприємство має компактну організаційну структуру, яка включає адміністративно-управлінський персонал, фахівців з енергетики, інженерів та майстрів технічних служб. Модель управління орієнтована на оперативність, оптимізацію витрат, підвищення ефективності бізнес-процесів та мінімізацію ризиків. Керівництво підприємства приділяє увагу розвитку матеріально-технічної бази, впровадженню сучасних технологій та підвищенню професійної кваліфікації персоналу.

Бухгалтерська служба підприємства представлена двома бухгалтерами, що забезпечують повне та своєчасне ведення обліку відповідно до чинного законодавства України. Незважаючи на невелику чисельність персоналу, робота бухгалтерії організована ефективно завдяки високому рівню автоматизації та раціональному розподілу функцій між працівниками.

Облік на підприємстві ведеться в автоматизованій формі за допомогою спеціалізованої облікової програми Mercury Lite, яка забезпечує ведення синтетичного та аналітичного обліку, формування первинних документів, автоматичне проведення господарських операцій, складання регістрів бухгалтерського обліку, формування фінансової, податкової та статистичної звітності, облік розрахунків із контрагентами, касових та банківських операцій, облік основних засобів та запасів, розрахунок заробітної плати (якщо модуль передбачений конфігурацією).

Використання Mercury Lite дозволяє значно скоротити час на обробку інформації та мінімізувати ризики помилок, підвищуючи загальну ефективність роботи бухгалтерії. У програмі формуються основні регістри

синтетичного обліку, які відображають рух та залишки за бухгалтерськими рахунками. Mercury Lite автоматично генерує оборотно-сальдові відомості за всіма синтетичними рахунками Плану рахунків, включаючи рахунок 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 63 «Розрахунки з постачальниками», 66 «Розрахунки з оплати праці», 79 «Фінансові результати» та інші. Окрім оборотно-сальдової відомості, формуються регістри за аналітичними розрізами (контрагенти, договори, абонентські особові рахунки), журнали господарських операцій із відображенням кореспонденції рахунків, відомості за окремими рахунками та субрахунками, а також звіти щодо дебіторської та кредиторської заборгованості. Завдяки цьому програма забезпечує прозорість синтетичного обліку та можливість швидко формувати фінансову і статистичну звітність підприємства.

Документообіг побудований таким чином, щоб забезпечити оперативну обробку первинної документації. Первинні документи надходять у бухгалтерію щоденно або відповідно до графіка, після чого їх дані вводяться в програму Mercury Lite. Оброблена інформація автоматично систематизується в облікових регістрах. Відповідальність за фінансово-економічні показники, що формуються на основі облікової інформації несе головний бухгалтер.

ТОВ «СЕ Трейдінг» - це сучасне, динамічне підприємство, що активно працює на ринку електроенергії та надає послуги з технічного обслуговування та ремонту обладнання. Незважаючи на молодий вік, компанія поступово зміцнює свої позиції завдяки професіоналізму персоналу, різнопрофільності діяльності та орієнтації на якість обслуговування.

2.2. Облік готівки

Організація касової дисципліни в ТОВ «СЕ Трейдінг» є одним із ключових елементів системи фінансового контролю та забезпечення належного обліку грошових коштів підприємства. Вона базується на вимогах чинного законодавства України, насамперед Положення про ведення касових операцій у національній валюті, затвердженого постановою Правління Національного банку України, а також внутрішніх документів підприємства, таких як Наказ про облікову політику, положення про касову дисципліну, інструкції щодо документообігу та регламенти відповідальності посадових осіб. Функціонування каси на підприємстві спрямоване на забезпечення своєчасного, достовірного та повного відображення операцій із приймання та видачі готівки, підтримання контрольованості руху грошових ресурсів, дотримання встановлених обмежень та запобігання несанкціонованому використанню коштів.

У ТОВ «СЕ Трейдінг» каса створюється як окрема ділянка обліку, доступ до якої мають лише уповноважені особи. Наказом керівника призначено касира, який несе персональну матеріальну відповідальність за збереження готівкових коштів і цінностей, що перебувають у касі. З касиром укладено договір про повну матеріальну відповідальність, а керівництво забезпечує належні умови для зберігання готівки: сейф, обмеження доступу до приміщення каси, заходи охорони, пожежної безпеки та технічного захисту. Організація робочого місця касира відповідає нормативам і розрахована на виключення можливості стороннього втручання в касові операції.

Важливим елементом організації касової дисципліни є встановлення ліміту залишку готівки в касі. У ТОВ «СЕ Трейдінг» цей ліміт затверджується окремим наказом керівника та визначається з урахуванням характеру діяльності підприємства, обсягів надходжень, розміру виторгу та режиму його здавання до банку. На практиці підприємство підтримує такий розмір залишку, який забезпечує безперебійну роботу та дозволяє уникнути штрафних санкцій. Ліміт є максимально допустимою сумою готівки в касі на

кінець дня, і перевищення його допускається лише у виняткових випадках, визначених законодавством, наприклад у дні виплат заробітної плати, соціальних виплат, відрядних чи премій. Таке перевищення дозволене лише протягом трьох робочих днів, після чого підприємство зобов'язане або здійснити виплати, або здати залишок у банк. Невиконання цієї норми може стати підставою для застосування штрафів.

Касова дисципліна тісно пов'язана також із дотриманням обмежень на здійснення готівкових розрахунків. У ТОВ «СЕ Трейдінг» ці обмеження контролюються бухгалтерією й касиром. Чинне законодавство встановлює, що розрахунки між юридичними особами та фізичними особами-підприємцями не можуть перевищувати 10 000 грн протягом одного дня за одним договором, незалежно від кількості платіжних документів. Якщо підприємство здійснює розрахунки з фізичними особами, гранична сума збільшується до 50 000 грн на день. Перевищення цих лімітів є порушенням касової дисципліни і підлягає штрафним санкціям. Для підприємств за такі порушення передбачені штрафи у розмірі понадлімітної суми операції. Тому ТОВ «СЕ Трейдінг» суворо контролює відповідність сум готівкових розрахунків встановленим нормативам і в разі необхідності здійснює платежі в безготівковій формі через банківські рахунки.

Окрему увагу на підприємстві приділяють питанням штрафних санкцій, оскільки саме фінансові наслідки найчастіше спонукають підприємства до чіткого дотримання касової дисципліни (рис.2.3).

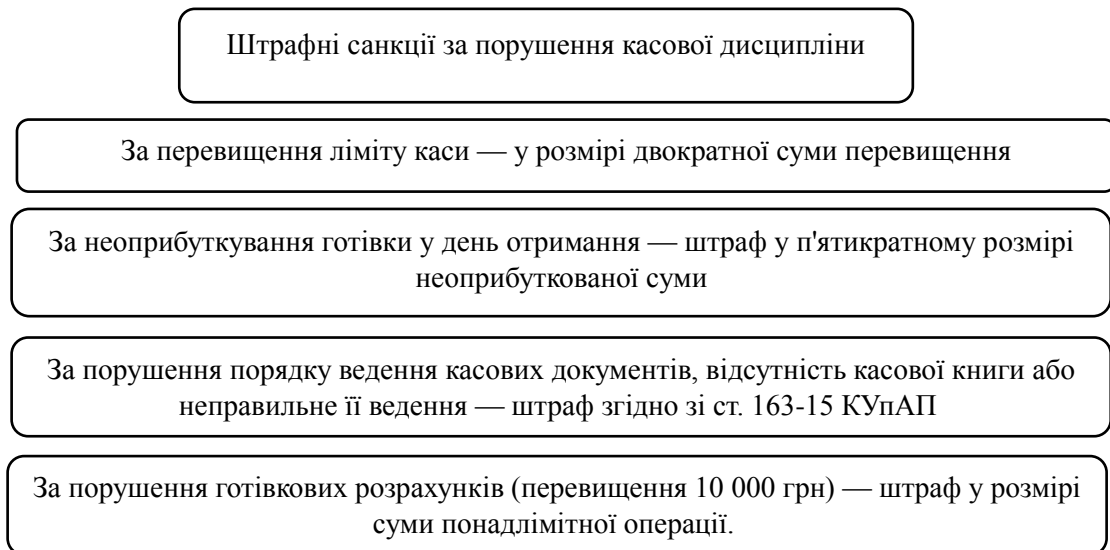

Рис.2.3. Штрафні санкції за порушення касової дисципліни

Крім цього, адміністративна відповідальність може бути застосована до посадових осіб, відповідальних за ведення касових операцій. До типових порушень належать неправильне оформлення первинних документів, виправлення в касовій книзі без належних підтверджень, несвоєчасне подання звітів касира, наявність розбіжностей між фактичними залишками готівки і даними обліку, а також неналежне зберігання касових документів.

Первинні документи є підґрунтям для ведення касових операцій і забезпечують юридичну доказовість здійснених операцій. На підприємстві застосовуються типові форми первинних документів, затвержені законодавством. Приймання готівки в касу оформлюється прибутковим касовим ордером, який складається бухгалтером та підписується касиром. Після приймання коштів касир робить відповідний запис у касовій книзі та видає відривну квитанцію особі, яка внесла кошти. Видача готівки здійснюється за видатковим касовим ордером, що підписується керівником, бухгалтером, касиром та особою, що отримала гроші. У разі видачі коштів працівнику за дорученням додаються необхідні підтвердні документи — заяви на видачу, накази на відрядження, авансові звіти, платіжні відомості. Операції з виплати заробітної плати оформлюються платіжними відомостями,

які після закриття передаються до бухгалтерії для перевірки та подальшого зберігання.

Центральне місце у системі касової дисципліни посідає касова книга, яка є основним регістром аналітичного обліку руху готівкових коштів. У ТОВ «СЕ Трейдінг» касова книга ведеться щоденно касиром. У ній відображаються всі операції за день: залишок на початок, надходження готівки за прибутковими ордерами, видача готівки за видатковими ордерами та залишок на кінець дня. Книга ведеться в електронному вигляді. Касир щоденно формує звіт касира, який разом із копіями всіх первинних документів передає до бухгалтерії.

Програма Mercury Lite автоматично генерує оборотно-сальдову відомість за рахунком 30 «Готівка», в якій відображаються всі надходження та всі видатки за день, декаду, місяць із зазначенням кореспонденції рахунків.

Облік готівки ведеться на підприємстві на рахунку 30 «Готівка», до якого планом рахунків передбачені субрахунки, але у зв'язку з тим, що підприємство використовує лише готівку в національній валюті відкривати такі субрунки немає потреби. Застосовується лише 301 рахунок – «Готівка».

Отже, організація касової дисципліни в ТОВ «СЕ Трейдінг» є комплексною системою, що поєднує нормативні вимоги, внутрішні регламенти, контрольні заходи, відповідальність посадових осіб і сучасні підходи до автоматизації обліку. Належна організація касових операцій дозволяє підприємству забезпечувати достовірність облікової інформації, знижувати ризики порушень, уникати штрафних санкцій і підтримувати фінансову стабільність та прозорість діяльності.

2.3. Облік коштів на поточних рахунках у банку

Облік коштів на поточних рахунках у банку в ТОВ «СЕ Трейдінг» організований відповідно до вимог бухгалтерського обліку та внутрішніх положень підприємства. Підприємство здійснює операції через банк, у якому

відкрито поточний рахунок – АТ КБ «ПриватБанк», використовуючи електронні платіжні інструкції та отримуючи банківські виписки для підтвердження надходжень і витрат.

Платіжна інструкція у ТОВ «СЄ Трейдінг» складається у вигляді документа, який містить реквізити платника та отримувача, суму платежу, призначення платежу та дату проведення операції. Цей документ подається до банку у електронній формі через корпоративну систему дистанційного банкінгу і є підставою для списання коштів з поточного рахунку підприємства. Банківська виписка надходить у системі у форматі електронного документа, який містить дані про всі зарахування та списання коштів за певний період, дозволяючи бухгалтерам перевіряти відповідність проведених операцій платіжним інструкціям.

«Приват 24 для бізнесу» - це програмне забезпечення, яке дозволяє ТОВ «СЄ Трейдінг» здійснювати фінансові операції через Інтернет без відвідування відділення. Вона надає користувачу зручний інтерфейс для управління рахунками, контролю руху коштів та виконання різних банківських операцій у режимі реального часу. Основні функції програми включають перегляд балансу та виписок за рахунками, проведення переказів між власними рахунками, на інші рахунки в банку або в інші банки, оплату комунальних послуг, податків, штрафів та кредитів.

Система онлайн-банкінгу має можливість налаштування автоматичних платежів, генерацію платіжних документів та звітів, а також інтеграцію з бухгалтерськими програмами для спрощення обліку. Програма забезпечує високу безпеку операцій завдяки двофакторній аутентифікації, шифруванню даних і можливості контролю доступу для різних користувачів.

Для ТОВ «СЄ Трейдінг» онлайн-банкінг є ключовим інструментом фінансового управління, оскільки дозволяє швидко проводити платежі постачальникам, отримувати надходження від клієнтів, контролювати ліквідність та інтегруватися з діючою системою обліку Mercury Lite, що

автоматично імпортує банківські виписки для ведення синтетичного та аналітичного обліку.

У Mercury Lite автоматизація обліку коштів на поточних рахунках передбачає формування реєстрів як аналітичного, так і синтетичного обліку. Аналітичні реєстри включають деталізацію за кожним контрагентом, видом платежу, банківським рахунком та призначенням коштів, що дозволяє отримувати оперативну інформацію про стан розрахунків і рух грошових коштів. Оборотно – сальдова відомість формується за рахунком 31 «Рахунки в банках» і відображає загальну суму на поточному рахунку, включаючи розподіл за валютами та напрямками руху коштів. Mercury Lite дозволяє автоматично проводити взаємозвірку платіжних документів та банківських виписок, що значно підвищує точність обліку та знижує ризик помилок при ручному введенні даних.

Відображення грошових коштів у фінансовій звітності ТОВ «СЕ Трейдинг» здійснюється відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та Міжнародних стандартів фінансової звітності, що забезпечує достовірність фінансових даних.

У балансі (звіт про фінансовий стан) грошові кошти відображаються у складі оборотних активів. У графі «Грошові кошти та їх еквіваленти» наводяться деталі залишків за готівкою та поточними рахунками та іншими ліквідними інструментами. Для аналітичного обліку підприємство може деталізувати кошти за банками, строками та призначенням, що дозволяє бачити структуру і динаміку грошових ресурсів.

У звіті про рух грошових коштів відображаються надходження і вибуття коштів за операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю. Надходження включають оплату від покупців, отримані кредити або інші доходи, а вибуття — оплату постачальникам, виплату зарплати, податків та погашення позик. Такий звіт дозволяє оцінити ліквідність підприємства, його здатність покривати короткострокові зобов'язання та планувати грошові потоки.

Автоматизовані системи Mercury Lite значно полегшують відображення грошових коштів у звітності: програма формує синтетичні рахунки та регістри аналітичного обліку, автоматично підсумовує залишки, створює виписки і звіти, що безпосередньо використовуються для фінансової звітності, забезпечуючи точність і оперативність подання інформації.

Таким чином, облік коштів у ТОВ «СЕ Трейдинг» забезпечує повну прозорість фінансових потоків, швидкий доступ до аналітичної інформації та ефективне управління ліквідністю за рахунок інтегрованих можливостей автоматизованої системи Mercury Lite та електронного банкінгу від ПриватБанку.

2.4. Удосконалення обліку грошових коштів

У сучасних умовах цифровізації бізнес-процесів важливим напрямом підвищення ефективності фінансового менеджменту ТОВ «СЕ Трейдинг» є вдосконалення системи обліку грошових коштів. Оскільки грошові ресурси є найбільш ліквідними активами підприємства, саме якість їх обліку та контролю безпосередньо впливає на фінансову стабільність, платоспроможність та можливість забезпечувати безперебійну операційну діяльність. Тому удосконалення облікових процедур має бути комплексним, охоплювати як нормативно-організаційні аспекти, так і технічні та методичні інструменти управління грошовими потоками.

Дедалі більшого поширення набуває отримання комерційними підприємства у банківських установах корпоративних карток. Корпоративні картки підприємство може отримувати для співробітників, а також для довірених осіб. Корпоративні картки надаються співробітникам для придбання товарно-матеріальних цінностей, оплати витрат при відрядженні, надання авансу підзвіт. Розрахунки корпоративними картками здійснюються

від імені підприємства та за рахунок коштів, які знаходяться на розрахунковому рахунку у банку. Однією з форм корпоративних карток є «Картка «Ключ до рахунку».

Картка «Ключ до рахунку» - це корпоративна платіжна картка, яка надає прямий доступ до поточного рахунку підприємства і використовується для здійснення щоденних бізнес-розрахунків, оплати товарів і послуг, а також зняття готівки, пов'язаної з господарською діяльністю. Найбільш відомою картою «Ключ до рахунку» є продукт від АТ КБ «ПриватБанк», але Ощадбанк також пропонує схожі послуги для бізнесу, об'єднані в тарифні пакети для юридичних осіб «Моя справа» та «Мій бізнес», які включають бізнес-картки. Переваги та недоліки картки «Ключ до рахунку» від АТ КБ «Приватбанк» наведено на рисунку 2.4. Картка «Ключ до рахунку» випускається тільки власнику рахунку, тобто особам з правом першого фінансового підпису. Для ТОВ «СЕ Трейдинг» це керівник компанії. Картка «Ключ до рахунку» є

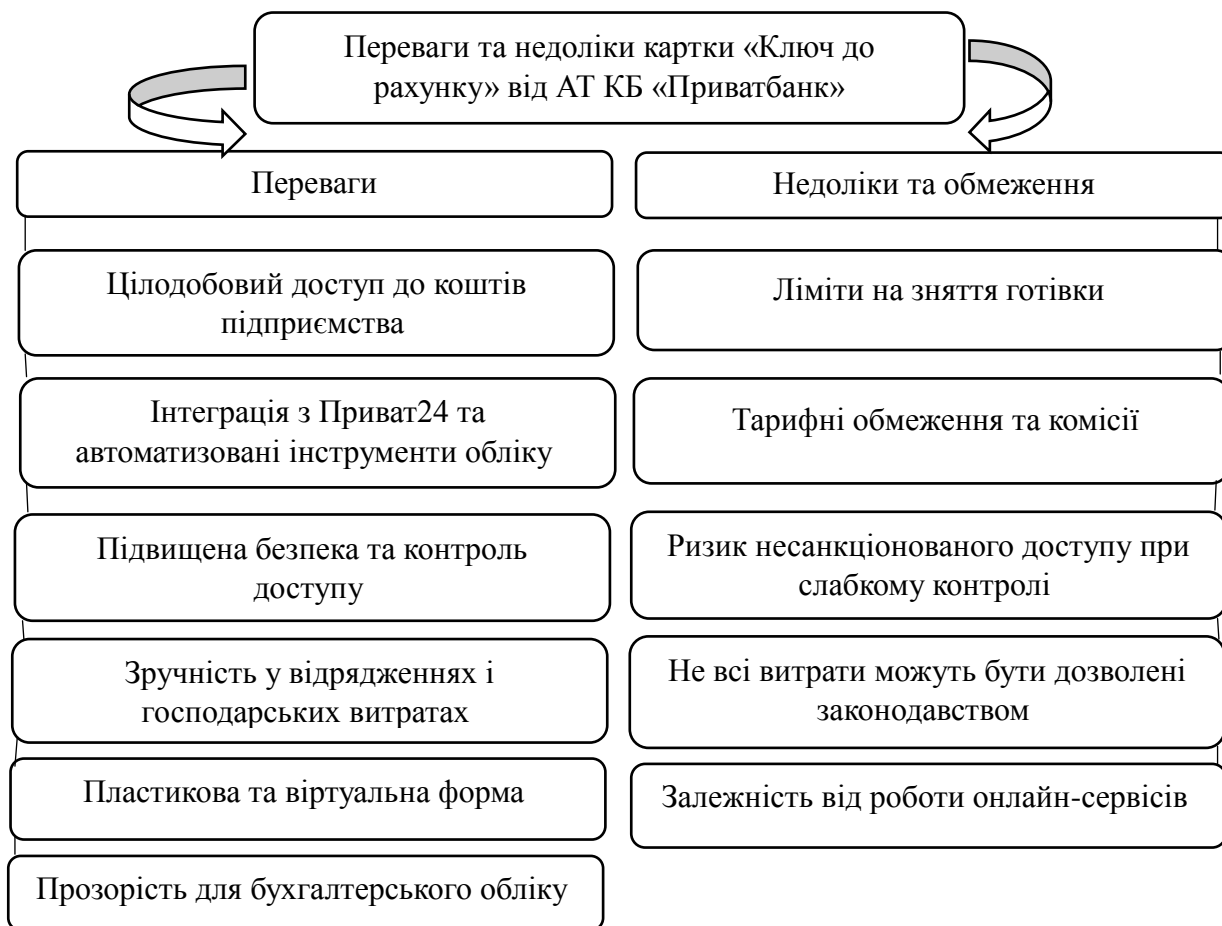

Рис.2.4. Переваги та недоліки картки «Ключ до рахунку» від АТ КБ «Приватбанк»

зручним і сучасним інструментом управління корпоративними фінансами, який забезпечує мобільність, оперативність і прозорість обліку. Водночас ефективність її використання залежить від правильно налаштованої системи внутрішнього контролю, чітко визначених лімітів і дотримання вимог законодавства.

Раціональне та збалансоване управління грошовими коштами має вирішальне значення для забезпечення та підтримання платоспроможності підприємства. Ефективність фінансових рішень безпосередньо залежить від оперативності, повноти й достовірності інформації про рух грошових потоків, оскільки саме ці дані формують основу для ухвалення управлінських рішень та визначають рівень фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

З метою ефективного управління фінансовою діяльністю підприємства та оптимізації грошових потоків доцільним є впровадження системи показників, що дозволяють кількісно оцінювати фінансову стійкість, рівень платіжної дисципліни та здатність підприємства виконувати свої поточні зобов'язання. Управління платоспроможністю включає аналіз, прогнозування та регулювання руху грошових коштів, а результативність цієї діяльності залежить від застосування відповідних методів оцінювання. Важливою складовою аналізу є використання різних систем показників, серед яких найчастіше виокремлюють статистичний та динамічний підходи. Перший ґрунтується на порівнянні стану платоспроможності підприємства у певні моменти часу, тоді як другий дозволяє відстежувати тенденції й закономірності зміни грошових потоків упродовж звітних періодів, що забезпечує глибше розуміння фінансових процесів.

Одним із найбільш простих та водночас ефективних інструментів управління платоспроможністю ТОВ «СЕ Трейдинг» є складання матричного балансу. На відміну від традиційного бухгалтерського балансу, матричний баланс передбачає табличну форму подання, у якій статті пасиву розміщуються за принципом зменшення терміновості, а статті активу — у порядку зменшення ліквідності. Така структура дозволяє визначити, за рахунок яких джерел фінансування формуються певні активи, оцінити достатність власного капіталу, рівень забезпеченості оборотними коштами, а також установити баланс між довгостроковими та короткостроковими зобов'язаннями (додаток А). Застосування матричного балансу дає можливість підприємству оперативно оцінювати стан платоспроможності, визначати потенційні ризики дефіциту ліквідних ресурсів, приймати своєчасні рішення щодо перерозподілу фінансових потоків та оптимізації структури капіталу. Як результат, підвищується якість управління фінансовими ресурсами, забезпечується стабільність грошових надходжень і підвищується фінансова стійкість підприємства.

Суттєвого покращення потребує система внутрішньої аналітики щодо руху грошових коштів. Застосування інструментів фінансового планування, зокрема щотижневих або щомісячних платіжних календарів, прогнозних моделей руху коштів, а також динамічних дашбордів дозволить отримати оперативну інформацію щодо рівня ліквідності та очікуваних надходжень. Інтеграція таких інструментів із бухгалтерським обліком сприятиме своєчасному прийняттю управлінських рішень щодо оптимізації грошових потоків, уникненню касових розривів та підвищенню ефективності фінансового планування. В додатку Б наведено запропоновану для використання Прогнозну модель руху коштів ТОВ «СЄ Трейдінг».

Прогнозна модель руху коштів ТОВ «СЄ Трейдінг» є аналітичним інструментом фінансового планування, який дозволяє підприємству оцінити надходження та витрати грошових коштів у майбутньому періоді, а також контролювати залишки на рахунках. Використання такої моделі дає змогу планувати ліквідність підприємства, заздалегідь визначати можливі касові розриви або надлишки коштів та забезпечувати своєчасну оплату зобов'язань. Вона сприяє контролю над витратами, дозволяючи аналізувати основні витратні статті, визначати найбільш ресурсомісткі напрямки діяльності та оптимізувати видатки на закупівлю товарів, оплату праці, податки та інші операційні витрати.

Прогнозна модель руху коштів також є інструментом прийняття управлінських рішень, оскільки дозволяє керівництву оцінювати необхідність залучення додаткових кредитів або інвестицій у періоди низької ліквідності та планувати розвиток підприємства на основі реалістичних сценаріїв. Модель допомагає оцінити фінансову стабільність підприємства, забезпечує прозорість фінансового стану та дозволяє своєчасно виявляти ризики неплатоспроможності. Крім того, регулярне використання прогнозної моделі формує культуру фінансової дисципліни, сприяє відповідальності підрозділів за планування та виконання бюджету, а також підвищує ефективність управління грошовими потоками.

Удосконалення обліку грошових коштів у ТОВ «СЄ Трейдінг» є одним із ключових напрямів підвищення ефективності фінансового менеджменту та забезпечення стабільної діяльності підприємства. Впровадження сучасних цифрових інструментів, зокрема корпоративних карток, матричного балансу та інтегрованої прогностичної моделі дозволяє оперативно контролювати надходження і витрати грошових ресурсів, підвищувати прозорість фінансових операцій та забезпечувати дотримання внутрішніх регламентів і законодавчих вимог.

Висновки до розділу 2

1. Загальний аналіз діяльності ТОВ «СЄ-Трейдінг» за 2020–2024 роки свідчить про певне зміцнення матеріальної бази та оновлення необоротних активів, проте одночасно – про погіршення структури капіталу та зниження фінансової стійкості. Попри зростання доходів у 2021–2023 роках, у 2024 році підприємство зіткнулося зі скороченням виручки та зниженням рентабельності. Висока залежність від позикових коштів і критично низька ліквідність створюють ризики неплатоспроможності в короткостроковій перспективі. Для стабілізації фінансового стану підприємству необхідно підвищити ефективність управління оборотними активами, оптимізувати витрати та переглянути фінансову політику.

2. Підприємство належним чином дотримується вимог касової дисципліни, встановлених Національним банком України та внутрішніми регламентами. Функціонування каси побудоване на чіткій системі розмежування повноважень, матеріальної відповідальності та належного документування всіх господарських операцій. Наявність призначеного наказом керівника касира, укладення договору про повну матеріальну відповідальність та забезпечення умов для зберігання готівки свідчить про високий рівень контрольованості касових операцій. Особливу увагу підприємство приділяє дотриманню ліміту залишку готівки в касі та

обмежень щодо розрахунків готівковими коштами. Правильне визначення ліміту, регулярне його контрольоване дотримання і використання безготівкових розрахунків у разі перевищення граничних сум дозволяє ТОВ «СЕ Трейдинг» уникати штрафів та забезпечувати відповідність законодавчим вимогам. Застосування встановлених лімітів також сприяє оптимізації обігу готівкових коштів, що створює передумови для зменшення ризиків втрат, нецільового використання та нестач.

3. Дослідження первинних документів засвідчило, що підприємство використовує уніфіковані форми прибуткових і видаткових касових ордерів, платіжних відомостей, звітів касира, що забезпечує належну доказову базу касових операцій та сприяє прозорості руху готівки. Ведення касової книги в електронному форматі через систему Mercury Lite значно підвищує якість аналітичного обліку, мінімізує технічні помилки та забезпечує своєчасне формування звітності. Автоматичне формування оборотно-сальдової відомості за рахунком 30 «Готівка» підтверджує відповідність облікових записів фактичному руху грошових коштів.

4. Застосування електронних платіжних інструкцій та отримання банківських виписок у цифровому форматі мінімізує часові витрати на проведення розрахунків, зменшує кількість помилок і забезпечує повний контроль за кожною операцією. Використання системи «Приват24 для бізнесу» суттєво оптимізує управління грошовими потоками підприємства: забезпечує швидкість платежів, доступ до фінансової інформації в реальному часі та можливість гнучкого налаштування прав доступу для користувачів. Завдяки двофакторній аутентифікації та сучасним технологіям шифрування система гарантує високий рівень безпеки платіжних операцій, а інтеграція з Mercury Lite дозволяє автоматично завантажувати банківські виписки та здійснювати звірку даних без ручного введення інформації. Такий рівень автоматизації значно підвищує достовірність облікової інформації, прискорює процес формування фінансової звітності та знижує ризик технічних помилок.

5. Для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ТОВ «СЕ Трейдінг» рекомендовано використовувати корпоративну картку «Ключ до рахунку», яка забезпечує оперативний доступ до грошових коштів на поточному рахунку, дозволяє швидко і безпечно здійснювати розрахунки за товари та послуги. Картка сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій, полегшує ведення обліку та інтегрується з внутрішньою системою контролю, що дозволяє чітко дотримуватися встановлених лімітів і правил використання коштів.

6. Для підвищення прозорості та аналітичної глибини фінансового моніторингу доцільно впровадити складання матричного балансу в ТОВ «СЕ Трейдінг». Завдяки табличній структурі, в якій активи розміщуються за рівнем ліквідності, а пасиви — за терміновістю, підприємство отримує можливість оперативно оцінювати платоспроможність, достатність власного капіталу та забезпеченість оборотними коштами. Матричний баланс дозволяє виявляти потенційні ризики дефіциту ліквідних ресурсів, аналізувати структуру фінансування активів та приймати своєчасні управлінські рішення щодо оптимізації грошових потоків.

7. З метою своєчасної оцінки фінансової стійкості, планування ліквідності і приймання своєчасних управлінських рішень щодо оптимізації грошових потоків доцільно впровадити використання прогностичної моделі руху коштів. Це сприяє своєчасному виявленню потенційних ризиків дефіциту ліквідних ресурсів, забезпеченню балансування власного та позикового капіталу, а також підвищенню платоспроможності підприємства.

РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ НАЯВНОСТІ І РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

3.1. Мета, завдання та принципи внутрішнього контролю грошових коштів

Внутрішній контроль грошових коштів є невід'ємною складовою системи фінансового управління будь-якого підприємства, оскільки грошові кошти належать до найліквідніших і найвразливіших активів організації. Семенець А. зазначає, що: «Внутрішній контроль – це економічна категорія; функція управління, що забезпечує спільно з функцією обліку, інформаційну базу для прийняття управлінських рішень...» [44]. Прокопенко О.В. та Богачов Д.І. вважають, що внутрішній контроль: «... це безперервна й рутинна діяльність, яка запобігає шахрайству, забезпечує використання ресурсів компанії й захищає інтереси співробітників згідно з положеннями колективних договорів» [42]. Замула І.В. визначає внутрішній контроль, як систему: « ... безперервних контрольних дій ... з метою формування певних інформаційних засад прийняття управлінських рішень або їх коригуванням для досягнення поставлених цілей найбільш ефективним для підприємства способом [10].

Мета внутрішнього контролю полягає у забезпеченні безпечного та ефективного використання грошових ресурсів, запобіганні їх втратам, розкраданням або нецільовому використанню, а також у гарантуванні точності та своєчасності обліку фінансових операцій. Крім того, внутрішній контроль сприяє дотриманню законодавства, нормативних актів та внутрішніх політик підприємства, що є важливою умовою фінансової дисципліни та стабільності організації.

Внутрішній контроль передбачає аналіз і оцінку ризиків, пов'язаних із грошовими потоками, контроль за дотриманням встановлених процедур, а також організацію ефективної взаємодії між підрозділами підприємства, що працюють із грошовими коштами, такими як бухгалтерія, каса та фінансовий відділ. Крім того, внутрішній контроль спрямований на запобігання

помилкам і шахрайству при здійсненні розрахунків із контрагентами, обліку надходжень і витрат, а також на забезпечення прозорості та оперативності фінансової інформації для менеджменту підприємства.

Принципи організації внутрішнього контролю грошових коштів формують основу для розробки ефективної системи контролю і визначають порядок її функціонування (рис.3.1.).

Рис.3.1. Принципи організації внутрішнього контролю

Основним завданням внутрішнього контролю грошових коштів є створення системи заходів, що дозволяє забезпечити достовірність облікової інформації, правильність оформлення платіжних документів, відповідність фактичного стану грошових ресурсів даним бухгалтерського обліку, а також своєчасне виявлення та усунення порушень.

На думку Воронко Р., Марценюк Р. та Чік М.: «Належна організація й висока культура внутрішнього контролю може бути запорукою виявлення, оцінки і врахування наявних ризиків, повноцінного обміну інформацією між різними підсистемами менеджменту підприємства» [4].

Важливим елементом внутрішнього контролю є поділ контролю на попередній, поточний та наступний (рис.3.2).

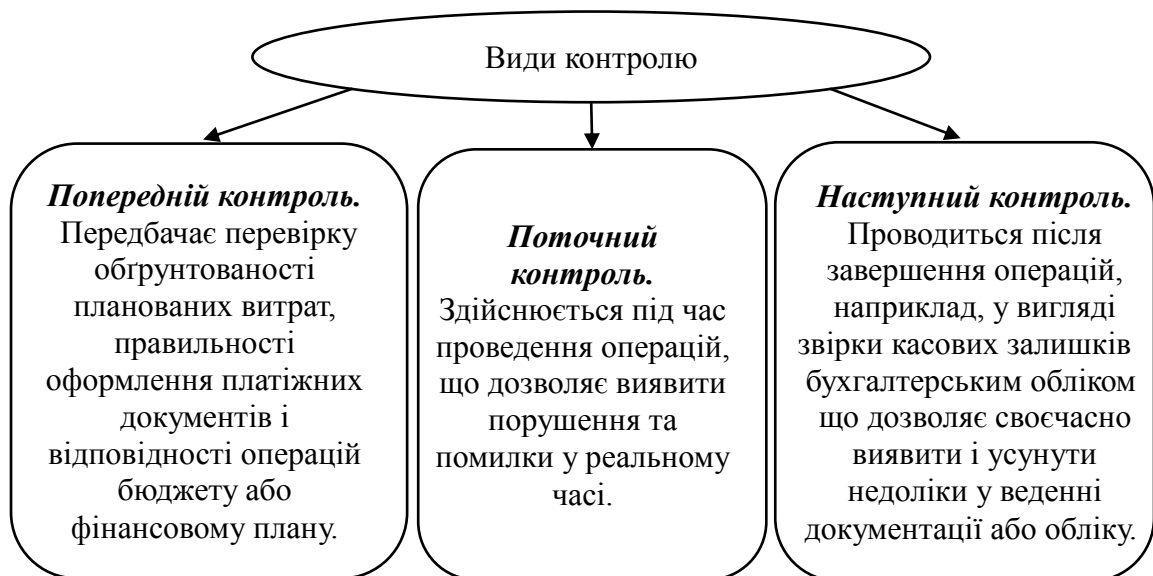

Рис.3.2. Види контролю

Така багаторівнева система контролю забезпечує високу ефективність управління грошовими коштами та мінімізує фінансові ризики підприємства.

Особливу увагу слід приділяти контролю за касовими операціями, оскільки готівкові кошти є найбільш вразливими. Організація касової роботи передбачає наявність єдиного касира або обмеженої кількості працівників, ведення касової книги, щоденний облік надходжень і видатків, інвентаризацію залишків та регулярне звірення касових даних із

банківськими виписками. При цьому ефективність контролю значною мірою забезпечується автоматизацією обліку грошових коштів, впровадженням програмного забезпечення для ведення касових операцій і банківських розрахунків, що дозволяє мінімізувати людський фактор та підвищити точність обліку.

Не менш важливим аспектом внутрішнього контролю є контроль безготівкових коштів. До нього входять перевірка правильності оформлення платіжних доручень, своєчасність перерахування коштів на рахунки контрагентів, контроль за використанням електронних платіжних систем та банківських виписок. Внутрішній контроль передбачає регулярний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості, планування касових потоків та моніторинг фінансових ризиків, що забезпечує стабільність ліквідності підприємства.

Особливу роль у внутрішньому контролі відіграє регламентування процедур. Кожна операція з грошовими коштами повинна здійснюватися відповідно до встановлених внутрішніх положень підприємства, що визначають порядок приймання, зберігання, обліку та використання коштів, а також відповідальність працівників за порушення процедур. Регламентування дозволяє стандартизувати роботу персоналу, забезпечити прозорість та підвищити ефективність контролю.

Таким чином, внутрішній контроль грошових коштів є комплексною системою, спрямованою на захист активів підприємства, забезпечення достовірності облікової інформації, ефективне управління грошовими потоками та дотримання фінансової дисципліни (рис.3.3.).

У сучасних умовах розвитку цифрових технологій та автоматизації обліку внутрішній контроль грошових коштів набуває додаткової ефективності завдяки використанню спеціалізованих програмних комплексів, що дозволяють вести облік у режимі реального часу, здійснювати контроль за платіжними операціями, аналізувати рух коштів та формувати фінансову звітність безпосередньо з системи обліку. Це значно зменшує ризик помилок і

шахрайства, забезпечує швидкий доступ до аналітичної інформації та дозволяє

Рис.3.3. Концептуальна схема внутрішнього контролю грошових коштів

менеджменту приймати своєчасні та обґрунтовані рішення щодо управління грошовими ресурсами.

Таким чином, внутрішній контроль грошових коштів є ключовим елементом фінансового управління підприємства, який забезпечує не лише захист активів, а й підвищує ефективність використання ресурсів, прозорість фінансових потоків та відповідність діяльності підприємства нормативним вимогам і внутрішнім стандартам. Система внутрішнього контролю, що побудована на чітких принципах та завданнях, здатна забезпечити баланс між ефективністю управління, мінімізацією ризиків та економічною доцільністю, що є основою стабільного розвитку та фінансової безпеки підприємства.

3.2. Стан внутрішнього контролю грошових коштів на підприємстві

Стан внутрішнього контролю грошових коштів у ТОВ «СЕ Трейдінг» можна охарактеризувати як системно організований, проте такий, що потребує подальшого вдосконалення відповідно до сучасних вимог цифровізації та посилення фінансової безпеки. Підприємство належить до сфери оптової торгівлі, що зумовлює значні обсяги розрахунків із постачальниками, покупцями, а також активне використання безготівкових операцій. У таких умовах особливо важливо забезпечити прозорість руху грошових коштів, дотримання касової та платіжної дисципліни, а також достовірність облікових даних. Діюча система внутрішнього контролю спрямована на забезпечення своєчасного надходження коштів, їх раціонального використання, запобігання помилкам і порушенням, проте ступінь її ефективності залежить від якості організаційних процедур, рівня автоматизації обліку та професійної підготовки працівників фінансової служби.

На підприємстві функціонує чітко визначена структура відповідальності за здійснення операцій з грошовими коштами. Бухгалтерія, фінансовий менеджер та керівник підприємства контролюють різні етапи руху коштів: від ініціювання платежу до його остаточного відображення у бухгалтерському обліку. Розподіл обов'язків унеможливорює концентрацію повноважень в однієї особи, що є важливою умовою запобігання шахрайству. Проте внутрішній аудит як окрема функція на підприємстві не сформований, і частина контрольних заходів здійснюється у формі вибіркового перевірок головним бухгалтером. Відсутність окремого контрольного підрозділу не є критичним для малого чи середнього підприємства, однак знижує незалежність контролю та збільшує ризики суб'єктивності під час проведення перевірок.

Особливу роль у внутрішньому контролі грошових коштів на ТОВ «СЕ Трейдинг» відіграє автоматизація. Підприємство використовує онлайн-банкінг «Приват24 для бізнесу», який дозволяє здійснювати платежі, формувати виписки, відстежувати рух коштів у режимі реального часу та інтегрувати інформацію з бухгалтерською програмою. Завдяки цьому значно зменшується ймовірність технічних помилок, прискорюється проведення операцій та підвищується рівень аналітичної прозорості. Водночас підприємство не використовує зовнішні аналітичні модулі чи системи моніторингу ризиків, що є потенційним напрямом вдосконалення.

Касова дисципліна на підприємстві підтримується через ведення касової книги, оформлення прибуткових і видаткових касових ордерів та щоденний контроль залишку готівки. Обсяг готівкових операцій на підприємстві невеликий, що зменшує ризики зловживань. Інвентаризація каси проводиться періодично, однак частіше за все — лише перед складанням річної фінансової звітності, тоді як практичні рекомендації вимагають проведення інвентаризації не рідше одного разу на квартал. Це свідчить про певну формальність підходу до контролю готівки, хоча наявні обсяги діяльності не створюють значних ризиків.

Контроль безготівкових операцій організовано більш системно. Щоденні банківські виписки автоматично вносяться до облікової системи, а бухгалтер здійснює їх перевірку та звірку з первинними документами. Контроль платежів здійснюється на кількох рівнях: головний бухгалтер формує платіжне доручення, керівник погоджує та підписує його електронним цифровим підписом, після чого бухгалтер відображає операцію в обліку. Така багаторівнева система контролю знижує ризики несанкціонованих платежів, проте потребує додаткового посилення шляхом впровадження автоматизованих лімітів, системних сповіщень про незвичні операції або внутрішніх процедур оцінки контрагентів.

Особливу увагу в ТОВ «СЕ Трейдинг» приділяють контролю за дебіторською заборгованістю, оскільки значна частина грошового потоку

формується за рахунок продажу товарів із відтермінуванням платежу. На підприємстві ведеться журнал розрахунків із покупцями, що дозволяє контролювати строки оплати та формувати графіки погашення. Проте формальний аналіз платоспроможності контрагентів здійснюється не на регулярній основі, а переважно перед укладанням договору, що не дає можливості оперативно реагувати на можливі ризики неплатежів. Відсутність автоматизованого рейтингу контрагентів або моделі оцінки кредитного ризику ускладнює процес управління ліквідністю.

Також потребує удосконалення система внутрішньої регламентації. Підприємство використовує Типове положення про касові операції та внутрішні інструкції, однак не має власного детального положення про внутрішній контроль грошових коштів, яке б регламентувало послідовність контрольних процедур, права та обов'язки відповідальних осіб, методику оцінки ризиків і порядок документування результатів контролю. Відсутність документально закріпленої політики контролю обмежує системність контрольних заходів і призводить до їх залежності від особистого досвіду та професійних якостей бухгалтерів.

Що стосується комунікації між підрозділами, то передача інформації про платежі, надходження та залишки коштів відбувається оперативно, оскільки більшість процесів автоматизована. Однак контроль за своєчасністю подання первинних документів інколи є недостатнім, що призводить до затримок у відображенні операцій у бухгалтерському обліку. Неповна або несвоєчасна документація створює ризики помилкового відображення руху коштів, а тому потребує системного моніторингу.

Важливе значення для контролю за рухом грошових коштів підприємства має аналіз розмірів грошових коштів станом на кінець року (рис.3.4).

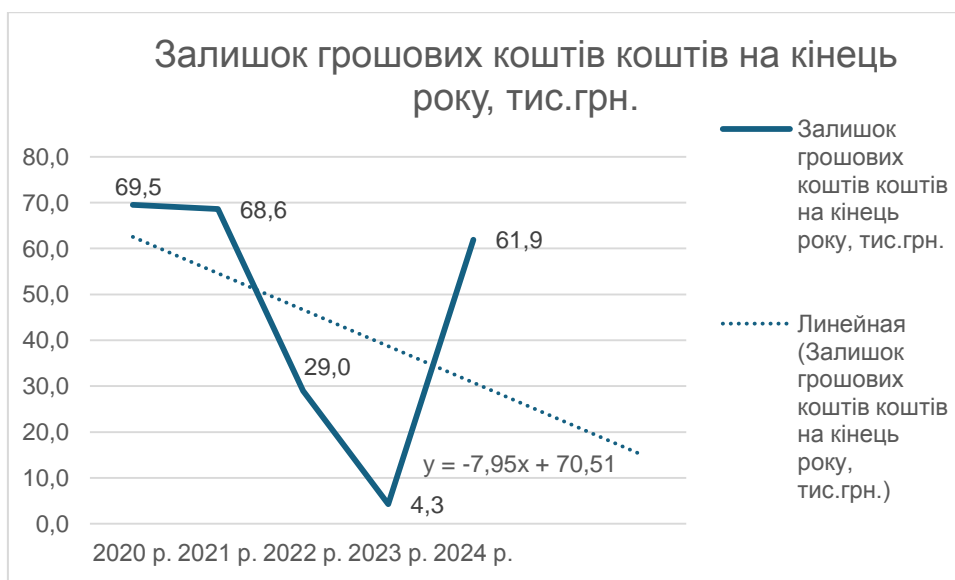

Рис.3.4. Аналітичне вирівнювання ряду динаміки грошових коштів в ТОВ «СЕ Трейдинг»

Динаміка грошових коштів підприємства за період 2020–2024 років свідчить про суттєву нестабільність ліквідності. У 2020–2021 роках спостерігалось лише незначне зменшення коштів з 69,5 до 68,6, що свідчить про їх практично стабільний рівень. Проте у 2021–2022 роках грошові кошти різко скоротилися до 29,0, що вказує на значне погіршення ліквідності підприємства. Ситуація погіршилася у 2022–2023 роках, коли кошти зменшилися до 4,3, що можна розцінювати як критичну нестачу оборотних коштів або активне використання готівки для покриття боргів та витрат.

Аналітичне вирівнювання ряду динаміки підтверджує припущення щодо щорічного зменшення суми грошей підприємства.

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості є важливим фактором, що визначає наявність грошових коштів у підприємства. Висока дебіторська заборгованість свідчить про те, що значна частина коштів «заморожена» у рахунках клієнтів і ще не надійшла на рахунок підприємства, що може призводити до дефіциту ліквідності навіть за наявності прибутку. З іншого боку, кредиторська заборгованість впливає на залишки коштів: збільшення заборгованості постачальникам і кредиторам може тимчасово

підтримувати грошові кошти, але довгостроково створює фінансові ризики та потребує контролю термінів погашення. Таким чином, ефективне управління дебіторською та кредиторською заборгованістю є ключовим для забезпечення стабільності грошових потоків і підтримки фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 3.1

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості

ТОВ «СЕ Трейдінг»

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Грошові кошти, тис. грн	69,5	68,6	29,0	4,3	61,9
Зміна грошових коштів, тис. грн	–	-0,9	-39,6	-24,7	+57,6
Відношення до 2020 р., %	100,0	98,7	41,7	6,2	89,1
Дебіторська заборгованість, тис. грн	2919,4	2179,6	817,4	42,8	1926,4
Зміна дебіторської заборгованості, тис. грн	–	-739,8	-1362,2	-774,6	+1883,6
Кредиторська заборгованість, тис. грн	17181,1	16691,6	17629,0	17684,8	18595,8
Зміна кредиторської заборгованості, тис. грн	–	-489,5	+937,4	+55,8	+911,0
Оборотні активи, тис. грн	65,7	39,0	120,6	95,1	74,3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,004	0,004	0,002	0,0002	0,0033
Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань	0,0038	0,0023	0,0068	0,0054	0,0040

Динаміка грошових коштів підприємства за 2020–2024 роки свідчить про високу нестабільність ліквідності. У 2020–2021 рр. грошові кошти залишалися майже на стабільному рівні (69,5 → 68,6 тис. грн), тоді як дебіторська заборгованість зменшувалася, що свідчить про ефективне повернення коштів від клієнтів. У 2022–2023 рр. спостерігалось різке скорочення грошових коштів (29,0 → 4,3 тис. грн) на фоні значного падіння дебіторської заборгованості та одночасного зростання кредиторської, що вказує на критичну нестачу оборотних коштів та можливе покриття зобов'язань іншими ресурсами. У 2024 р. спостерігається відновлення грошових коштів до 61,9 тис. грн, що супроводжується збільшенням дебіторської заборгованості (1926,4 тис. грн), проте кредиторська заборгованість продовжує зростати (18595,8 тис. грн). Це свідчить про

часткове відновлення ліквідності, але водночас збереження високого фінансового ризику.

Розраховані показники ліквідності підтверджують критичний стан: коефіцієнт абсолютної ліквідності залишався надзвичайно низьким упродовж усього періоду ($<0,01$), а коефіцієнт покриття поточних зобов'язань також значно менший за 1, що свідчить про недостатність оборотних активів для покриття короткострокових зобов'язань.

У цілому систему внутрішнього контролю грошових коштів на ТОВ «СЕ Трейдінг» можна охарактеризувати як працездатну та відповідну вимогам законодавства, проте недостатньо формалізовану та частково залежну від людського фактора. Високий рівень автоматизації банківських операцій та розподіл відповідальності між працівниками забезпечують відносно низький рівень ризиків, однак відсутність комплексної політики контролю, нерегулярність інвентаризацій та недостатня системність моніторингу дебіторської заборгованості свідчать про потребу в удосконаленні.

Розвиток системи внутрішнього контролю на підприємстві має бути спрямований на підвищення автоматизації процесів, створення внутрішніх регламентів з контролю грошових коштів, впровадження інструментів оцінки фінансових ризиків та посилення контролю за своєчасністю оформлення документів і проведення інвентаризацій. Це сприятиме підвищенню достовірності облікової інформації, зменшенню ризиків втрат і покращенню фінансової безпеки підприємства.

3.3. Удосконалення внутрішнього контролю грошових коштів

Підвищення ефективності внутрішнього контролю грошових коштів у ТОВ «СЕ Трейдінг» є важливим напрямом зміцнення фінансової стабільності підприємства та підвищення рівня фінансової безпеки. Аналіз діючої системи

контролю засвідчив, що, незважаючи на достатній рівень організації облікових процедур, контрольні заходи потребують подальшого вдосконалення (рис.3.5.).

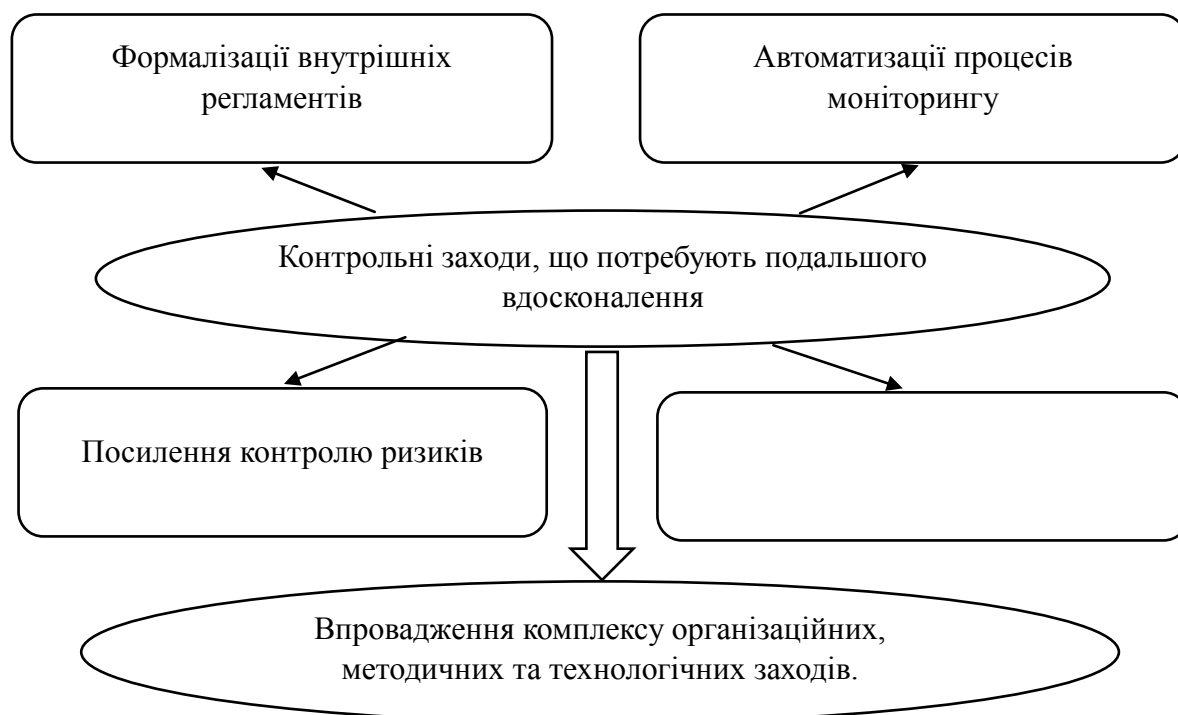

Рис.3.5. Контрольні заходи, що потребують подальшого вдосконалення

Для підвищення ефективності системи внутрішнього контролю доцільно впровадити комплекс організаційних, методичних та технологічних заходів.

Насамперед ТОВ «СЄ Трейдинг» доцільно розробити та затвердити Положення про внутрішній контроль грошових коштів, яке б чітко визначало порядок здійснення контролю, відповідальних осіб, регламент контрольних процедур, методи оцінки ризиків та порядок документування результатів перевірок. Наявність такого документа забезпечить системність і послідовність контрольних заходів, зменшить залежність від людського фактора та забезпечить єдиний підхід до організації контролю на всіх рівнях управління. Положення має включати також графік проведення внутрішніх перевірок, алгоритм дій при виявленні порушень, перелік обов'язкових контрольних точок та критерії оцінки ефективності контролю.

У разі виявлення порушень касової дисципліни працівниками бухгалтерської служби, внутрішнього контролю або керівниками структурних підрозділів, ТОВ «СЕ Трейдінг» має застосувати наступний порядок реагування та усунення порушень (додаток В).

Значна частина грошових надходжень підприємства залежить від своєчасності розрахунків із покупцями, отже потребує вдосконалення посилення контролю за дебіторською заборгованістю. Доцільно впровадити систему внутрішнього моніторингу кредитних ризиків, яка включатиме оцінку фінансової надійності контрагентів на регулярній основі, встановлення індивідуальних лімітів заборгованості та контроль за їх дотриманням (рис. 3.6). Крім того, варто запровадити електронний реєстр прострочених платежів із автоматичними сповіщеннями відповідальним особам та можливістю формування прогнозів надходжень. Це дозволить оперативно реагувати на порушення платіжної дисципліни, мінімізувати ризики неплатежів та забезпечити стабільність грошових потоків.

Важливим є також удосконалення контролю за безготівковими розрахунками. Доцільно впровадити автоматизовані ліміти платежів у системі

Рис. 3.6. Система внутрішнього моніторингу кредитних ризиків

онлайн-банкінгу, обов'язкове погодження великих або нестандартних транзакцій двома уповноваженими особами, а також ведення журналу перевірок платіжних операцій. Крім того, доцільно запровадити алгоритм аналізу незвичних операцій, зокрема платежів у нетипові години, значних сум або переказів на нових контрагентів. Запропонований порядок проведення контролю за нетиповими для підприємства грошовими операціями наведено на рис. 3.7.

Рис. 3.7. Запропонований порядок проведення контролю за нетиповими для підприємства грошовими операціями

До основних ознак, за якими операцію можна вважати ризиковою, відносять:

- перекази на нових або давно неактивних контрагентів;
- платежі у нетипові години (пізно ввечері, у вихідні);
- операції, що суттєво перевищують середні суми за певним типом платежів;
- розрахунки, не передбачені затвердженим бюджетом;
- раптова зміна платіжної поведінки контрагента;

- багато дрібних платежів, що сумарно дають значну суму;
- платежі без підтвердних документів або з невідповідністю призначення платежу.

У комплексі запропоновані заходи дадуть можливість підвищити ефективність та надійність системи внутрішнього контролю грошових коштів у ТОВ «СЕ Трейдінг», забезпечити захист активів, покращити управління ліквідністю та сприяти підвищенню прозорості фінансових потоків. Впровадження формалізованих процедур та механізмів регулярного моніторингу дозволить не лише мінімізувати ризики втрат, але й створити основу для подальшого розвитку системи фінансового контролю відповідно до сучасних стандартів корпоративного управління.

Висновки до розділу 3

1. Система внутрішнього контролю грошових коштів у ТОВ «СЕ Трейдінг» має структуровані елементи та базові механізми перевірки, однак потребує подальшого вдосконалення відповідно до сучасних вимог управління фінансовими ресурсами. Проведений аналіз засвідчує, що на підприємстві організовано контроль за касовими операціями, дотриманням лімітів готівки, своєчасним оприбуткуванням надходжень, а також здійснюється перевірка достовірності банківських виписок та платіжних документів. Проте існуюча система контролю значною мірою залежить від людського фактора, що знижує її оперативність та створює ризики виникнення помилок, дублювання або несвоєчасного відображення фінансових операцій у бухгалтерському обліку.

2. Одним із ключових проблемних аспектів діяльності ТОВ «СЕ Трейдінг» є недостатньо формалізована система контролю за дебіторською заборгованістю та грошовими надходженнями від покупців. Значна частка оборотних коштів підприємства пов'язана з наданими відстрочками платежів,

тому критично важливим є впровадження системи внутрішнього моніторингу кредитних ризиків. Запропоновані заходи, зокрема встановлення індивідуальних кредитних лімітів, регулярна оцінка фінансової надійності контрагентів, контроль виконання умов договорів та автоматичне відстеження прострочених платежів, дадуть змогу підвищити якість управління грошовими потоками та запобігти накопиченню проблемної заборгованості. Не менш важливими є алгоритм роботи з простроченою заборгованістю та поетапні процедури реагування залежно від строків її виникнення, які забезпечують оперативне вжиття заходів щодо мінімізації ризику непогашення.

3. Особливої уваги потребує впровадження контролю за безготівковими операціями. Сьогодні підприємство здійснює перевірку платіжних документів у ручному режимі, що не гарантує своєчасного виявлення підозрілих транзакцій. Доцільним є впровадження автоматизованої системи контролю, яка включатиме ліміти на платежі, двоступеневе погодження значних сум та формування журналу перевірок платіжних операцій.

4. Важливим напрямом удосконалення є запровадження алгоритмів моніторингу нетипових для підприємства операцій: платежів у нестандартний час, переказів на нових контрагентів, операцій з аномально високими сумами або нехарактерними призначеннями. Це дозволить своєчасно виявляти можливі порушення фінансової дисципліни, шахрайські дії чи операції, що суперечать затвердженій політиці підприємства.

5. Підвищенню ефективності внутрішнього контролю сприятиме удосконалення системи внутрішніх регламентів, зокрема Положення про внутрішній контроль, у якому окрему увагу необхідно приділити алгоритму дій при виявленні порушень. Важливим є забезпечення належного розподілу повноважень між працівниками бухгалтерії, фінансової служби та керівництва, що унеможливить концентрацію критичних функцій в одних руках та мінімізує ризики зловживань.

ВИСНОВКИ

1. Грошові кошти є базовим елементом фінансової системи підприємства, забезпечують безперервність господарського процесу та формують основу його ліквідності й платоспроможності. Економічна сутність грошових коштів полягає в їх здатності слугувати універсальним платіжним інструментом, засобом нагромадження та обміну. Грошові кошти виконують ключову роль у кругообігу капіталу, дозволяють здійснювати поточні розрахунки, фінансувати операційну діяльність та забезпечувати розвиток підприємства. Аналіз наукових підходів підтвердив, що грошові кошти є не лише окремим об'єктом обліку, але й універсальним вимірником інших господарських об'єктів, що зумовлює необхідність їх чіткого обліку та контролю. Рациональне управління грошовими ресурсами сприяє підвищенню фінансової стійкості, запобіганню ризикам неплатоспроможності та створює умови для стратегічного розвитку підприємства.

2. Важливе значення для організації обліку і внутрішнього контролю грошових коштів мають підходи до їх класифікації. Чітка класифікація дозволяє структурувати грошові ресурси підприємства за економічним змістом, джерелами надходження, ліквідністю, функціональним призначенням і технологічною формою зберігання. В сучасних умовах до складу грошових коштів доцільно включати не лише традиційні форми, але й електронні гроші та цифрові фінансові інструменти. Значну роль відіграє також класифікація за ризиком ліквідності, яка забезпечує ефективне управління грошовими потоками та дозволяє підприємству підтримувати оптимальний рівень резервів. Відображення грошових коштів в обліковій політиці є важливою умовою системності бухгалтерського обліку, оскільки визначає порядок оцінки, документування, контролю та звітності щодо грошових операцій. Саме завдяки чітко встановленим правилам обліку

забезпечується прозорість руху коштів, своєчасне виявлення порушень та мінімізація фінансових ризиків.

3. Нормативно-правове забезпечення обліку та контролю грошових коштів в Україні, що охоплює законодавчі, нормативні та методичні акти є невід'ємною складовою раціональної організації обліку грошових коштів та їх контролю. Основою регулювання є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який визначає загальні принципи ведення обліку, відповідальність за достовірність даних та вимоги до фінансової звітності. НП(С)БО та МСФЗ встановлюють єдині методологічні підходи до відображення грошових потоків і складання звіту про рух грошових коштів. Положення НБУ регламентують порядок ведення касових операцій та здійснення безготівкових розрахунків, забезпечуючи прозорість і контрольованість руху коштів. Особливе значення мають норми фінансового моніторингу та законодавство у сфері протидії легалізації доходів, що підвищують рівень безпеки фінансових операцій. Методичні рекомендації з внутрішнього контролю та концепція COSO визначають загальні принципи ефективної системи контролю, яка має забезпечувати запобігання помилкам, шахрайству та недостовірному відображенню грошових операцій.

4. Загальний аналіз діяльності ТОВ «СЕ-Трейдінг» за 2020–2024 роки свідчить про певне зміцнення матеріальної бази та оновлення необоротних активів, проте одночасно – про погіршення структури капіталу та зниження фінансової стійкості. Попри зростання доходів у 2021–2023 роках, у 2024 році підприємство зіткнулося зі скороченням виручки та зниженням рентабельності. Висока залежність від позикових коштів і критично низька ліквідність створюють ризики неплатоспроможності в короткостроковій перспективі. Для стабілізації фінансового стану підприємству необхідно підвищити ефективність управління оборотними активами, оптимізувати витрати та переглянути фінансову політику.

5. Підприємство належним чином дотримується вимог касової дисципліни, встановлених Національним банком України та внутрішніми регламентами. Функціонування каси побудоване на чіткій системі розмежування повноважень, матеріальної відповідальності та належного

документування всіх господарських операцій. Наявність призначеного наказом керівника касира, укладення договору про повну матеріальну відповідальність та забезпечення умов для зберігання готівки свідчить про високий рівень контрольованості касових операцій. Особливу увагу підприємство приділяє дотриманню ліміту залишку готівки в касі та обмежень щодо розрахунків готівковими коштами. Правильне визначення ліміту, регулярне його контрольоване дотримання і використання безготівкових розрахунків у разі перевищення граничних сум дозволяє ТОВ «СЕ Трейдинг» уникати штрафів та забезпечувати відповідність законодавчим вимогам.

6. Дослідження первинних документів засвідчило, що підприємство використовує уніфіковані форми прибуткових і видаткових касових ордерів, платіжних відомостей, звітів касира, що забезпечує належну доказову базу касових операцій та сприяє прозорості руху готівки. Ведення касової книги в електронному форматі через систему Mercury Lite значно підвищує якість аналітичного обліку, мінімізує технічні помилки та забезпечує своєчасне формування звітності. Автоматичне формування оборотно-сальдової відомості за рахунком 30 «Готівка» підтверджує відповідність облікових записів фактичному руху грошових коштів.

7. Застосування електронних платіжних інструкцій та отримання банківських виписок у цифровому форматі мінімізує часові витрати на проведення розрахунків, зменшує кількість помилок і забезпечує повний контроль за кожною операцією. Використання системи «Приват24 для бізнесу» суттєво оптимізує управління грошовими потоками підприємства: забезпечує швидкість платежів, доступ до фінансової інформації в реальному часі та можливість гнучкого налаштування прав доступу для користувачів. Завдяки двофакторній аутентифікації та сучасним технологіям шифрування система гарантує високий рівень безпеки платіжних операцій, а інтеграція з Mercury Lite дозволяє автоматично завантажувати банківські виписки та здійснювати звірку даних без ручного введення інформації. Такий рівень автоматизації значно підвищує достовірність облікової інформації, прискорює процес формування фінансової звітності та знижує ризик технічних помилок.

8. Для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ТОВ «СЕ Трейдінг» рекомендовано використовувати корпоративну картку «Ключ до рахунку», яка забезпечує оперативний доступ до грошових коштів на поточному рахунку, дозволяє швидко і безпечно здійснювати розрахунки за товари та послуги. Картка сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій, полегшує ведення обліку та інтегрується з внутрішньою системою контролю, що дозволяє чітко дотримуватися встановлених лімітів і правил використання коштів.

9. Для підвищення прозорості та аналітичної глибини фінансового моніторингу доцільно впровадити складання матричного балансу в ТОВ «СЕ Трейдінг». Завдяки табличній структурі, в якій активи розміщуються за рівнем ліквідності, а пасиви — за терміновістю, підприємство отримує можливість оперативно оцінювати платоспроможність, достатність власного капіталу та забезпеченість оборотними коштами. Матричний баланс дозволяє виявляти потенційні ризики дефіциту ліквідних ресурсів, аналізувати структуру фінансування активів та приймати своєчасні управлінські рішення щодо оптимізації грошових потоків.

10. З метою своєчасної оцінки фінансової стійкості, планування ліквідності і приймання своєчасних управлінських рішень щодо оптимізації грошових потоків доцільно впровадити використання прогнозної моделі руху коштів. Це сприяє своєчасному виявленню потенційних ризиків дефіциту ліквідних ресурсів, забезпеченню балансування власного та позикового капіталу, а також підвищенню платоспроможності підприємства.

11. Система внутрішнього контролю грошових коштів у ТОВ «СЕ Трейдінг» має структуровані елементи та базові механізми перевірки, однак потребує подальшого вдосконалення відповідно до сучасних вимог управління фінансовими ресурсами. Проведений аналіз засвідчує, що на підприємстві організовано контроль за касовими операціями, дотриманням лімітів готівки, своєчасним оприбуткуванням надходжень, а також здійснюється перевірка достовірності банківських виписок та платіжних документів. Проте існуюча система контролю значною мірою залежить від людського фактора, що знижує її оперативність та створює ризики

виникнення помилок, дублювання або несвоєчасного відображення фінансових операцій у бухгалтерському обліку.

12. Одним із ключових проблемних аспектів діяльності ТОВ «СЕ Трейдінг» є недостатньо формалізована система контролю за дебіторською заборгованістю та грошовими надходженнями від покупців. Значна частка оборотних коштів підприємства пов'язана з наданими відстрочками платежів, тому критично важливим є впровадження системи внутрішнього моніторингу кредитних ризиків. Запропоновані заходи, зокрема встановлення індивідуальних кредитних лімітів, регулярна оцінка фінансової надійності контрагентів, контроль виконання умов договорів та автоматичне відстеження прострочених платежів, дадуть змогу підвищити якість управління грошовими потоками та запобігти накопиченню проблемної заборгованості. Не менш важливими є алгоритм роботи з простроченою заборгованістю та поетапні процедури реагування залежно від строків її виникнення.

13. Окремої уваги потребує впровадження контролю за безготівковими операціями. Сьогодні підприємство здійснює перевірку платіжних документів у ручному режимі, що не гарантує своєчасного виявлення підозрілих транзакцій. Доцільним є впровадження автоматизованої системи контролю, яка включатиме ліміти на платежі, двоступеневе погодження значних сум та формування журналу перевірок платіжних операцій.

14. Важливим напрямом удосконалення є запровадження алгоритмів моніторингу нетипових для підприємства операцій: платежів у нестандартний час, переказів на нових контрагентів, операцій з аномально високими сумами або нехарактерними призначеннями. Це дозволить своєчасно виявляти можливі порушення фінансової дисципліни, шахрайські дії чи операції, що суперечать затвердженій політиці підприємства.

15. Підвищенню ефективності внутрішнього контролю сприятиме удосконалення системи внутрішніх регламентів, зокрема Положення про внутрішній контроль, у якому окрему увагу необхідно приділити алгоритму дій при виявленні порушень. Важливим є забезпечення належного розподілу повноважень між працівниками бухгалтерії та керівництва, що унеможливить

концентрацію критичних функцій в одних руках та мінімізує ризики зловживань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буреннікова Н.В., Ярмоленко В.О., Буренніков Ю.Ю. Результативність функціонування та розвитку систем: оновлені підходи до дефініцій SEE управління // Бізнес Інформ. 2021. № 3. С. 94-100.
2. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз : [навчальний посібник] / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2003. – 680 с.
3. Вареник В. М. Класифікація грошових потоків в економіці України Академічний огляд. 2013. № 2 (39). С.52-57. URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2013/2/8.pdf>
4. Воронко Р., Марценюк Р., Чік М. (2024). Сутність внутрішнього контролю та питання його організації на підприємствах з прокату майна // Економіка та суспільство, (64). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-43>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4251/4176>
5. Гнатенко Є.П. Гикава А.О. Проблеми обліку грошових коштів на підприємстві // Економіка і суспільство. 2016. № 5. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/74.pdf
6. Гріщенко І. В. Економічна сутність грошових коштів підприємства // І. В. Гріщенко, О. В. Балахонова // Розвиток освіти, науки, економіки в умовах інтеграційних процесів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.[м. Вінниця, 20 квіт. 2017 р.] / орг. ком. А. І. Крисоватий, З.-М. В. Задорожний, Б. В. Погріщук [та ін.]. - Вінниця : ВННІЕ ТНЕУ, 2017. - Т. 1 : Ч. 2. - С. 25-27.
7. Грошові потоки (Cash Flow): аналіз, моніторинг та контроль. URL: <https://cashflow.com.ua>
8. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства // Актуальні проблеми економіки. 2015. No 2. С. 36–40

9. Дерій М. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок // Економічний аналіз. – 2010. – Випуск 6. – С. 60-64.
10. Замула І.В., Танасієва М.М. Внутрішній контроль : навчальний посібник. Чернівці: Технодрук, 2021. 336 с.
11. Електронний документообіг в Україні. URL: <https://medoc.ua/blog/elektronnij-dokumentoobigv-ukrani>
12. Єрешко Ю.О. Сутність грошових потоків підприємства як економічної категорії // Формування ринкових відносин в Україні. – К., 2011. – № 4(119). – С. 39-43.
13. Єпіфанова І.Ю. Вхідні та вихідні грошові потоки підприємства як економічна категорія // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні». – Вінниця, 2013. – С. 247-249.
14. Івченко Л.В Сутність грошових коштів: підходи до визначення // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 10. С.798-803. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/167.pdf>
15. Картка «Ключ до рахунку» // ПриватБанк. URL: <https://privatbank.ua/business/kartka-kliuch-do-rakhunku>
16. Клименко О. В. Теоретичне визначення та класифікація грошових потоків підприємства // Ефективна економіка. – 2013. – №9
17. Коваленко С.О. Сутність грошових потоків та їх роль в управлінні фінансами підприємств // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
18. Ковальчук Н.О. Управління рухом грошових коштів вітчизняних підприємств: окремі теоретичні та практичні аспекти // Молодий вчений. – 2016. – №12.1 (40). – С. 786 – 790.
19. Колісник О. П. Грошові потоки: сутність, класифікація та їх оптимізація в процесі управління // Електронне наукове фахове видання з

економічних наук «Modern Economics», 2018. №10. 60-65. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/10-2018/kolisnyk.pdf>

20. Кравченко В. Формування фінансових ресурсів та грошових фондів на підприємстві // LivingFO. 27.04.2022. URL: <http://surl.li/lnvig>

21. Крючко Л.С. Створення системи управління грошовими потоками як запорука фінансової стабільності підприємства // Агросвіт. 2014. № 8. С. 43- 45.

22. Кузь В., Кіцен Т. Удосконалення обліку грошових коштів в контексті забезпечення платоспроможності суб'єкта господарювання. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2249>

23. Мельниченко В. О. Методологічні основи обліку грошових потоків. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2201>

24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>

25. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів». URL: <http://zakon4.rada.gov>

26. Нагайчук В.В. Управління грошовими потоками підприємства // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – № 1(52). – С. 245–249.

27. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>

28. Несходовський І.С. Облік грошових коштів та контроль їх виконання в підприємствах торгівлі : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» [Електронний ресурс] / І.С. Несходовський. – К., 2009. – 20 с.

29. Ніколаєнко В.Т. Проблеми обліку грошових коштів та шляхи їх вирішення. URL: <https://cdn.hneu.edu.ua/rozvitok19/thesis03-36.html>

30. Осадча Г.Г., Овсяк А.М. Теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення наявності та руху грошових коштів підприємства

// Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Випуск 13, частина 2. С. 61-64.

31. Остафійчук С.М. Грошові кошти та їх еквіваленти – найліквідніші активи підприємства. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/310c7bc7-4c62-4e93-96d0-f549694e3d07/content>

32. Остафійчук С. М. Класифікація грошових коштів та їх еквівалентів для потреб бухгалтерського обліку та економічного аналізу // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. -2011. - Вип. 20(2). - С. 261-267. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2011_20%282%29__38

33. Очеретько Л. М., Харьковська О. В. Удосконалення обліку грошових коштів. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2021/87.pdf

34. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>

35. Поддєрьогін А.М. Ефективність управління грошовими потоками підприємства // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 119-127.

36. Покровщук Л.М., Бондар Т.Л., Білецький В.В. Класифікація грошових коштів та її використання для потреб управління підприємством. URL: <https://api.dspace.wunu.edu.ua/api/core/bitstreams/5a3dab67-67ca-49df-a178-78f26a413747/content>

37. Пономарьова Т.В., Стріляна Я.О. Шляхи вдосконалення обліку грошових коштів на торговельному підприємстві // Бізнесінформ. 2023. № 10. С 270-275. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-10_0-pages-270_275.pdf

38. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. із змінами та доповненнями / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 996-XIV. Ст. 11

39. Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки : Указ Президента України від 12.06.1995 року № 436/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436/95>

40. Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг: Постанова Правління Національного банку України від 29 липня 2022 року № 163 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22#Text>.

41. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні. Затв. Постановою Правління НБУ від 29.12.2017 № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>

42. Прокопенко О.В., Богачов Д.І. Організаційно- економічні підходи до внутрішнього контролю на промисловому підприємстві. Академічні візії. 2023. Випуск 19. <https://zenodo.org/records/8311620>

43. Рябчук О. Г., Коротаєва І. Р. Особливості та проблеми аудиту грошових коштів у касі та на рахунках суб'єкта господарювання у банку // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2018. Вип. 29. Ч. 2. С. 181–184. URL: <https://www.ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/233/228>

44. Семенець А. Внутрішній контроль та система внутрішнього контролю в контексті міжнародного бізнесу: формалізація дефініцій // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. 2021. №1 (9). С. 386-397. URL: <https://scispace.com/pdf/vnutrishnii-kontrol-ta-sistema-vnutrishnogo-kontroliu-v-1nuunzx5fu.pdf>

45. Сергєєва О. Р Сутність та основні аспекти управління грошовими потоками підприємства // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. № 12, частина 2. С.107-110. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/24.pdf

46. Стащук О.В. Грошові потоки підприємства: суть та необхідність управління // Молодий учений. – 2014. – № 6.

47. Тешева Л.В., Щербань О.Д., Вакуленко О.О. Поняття грошового потоку підприємства. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/114.pdf
48. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4(106). – С. 150–155.
49. Чік М.Ю. Підходи до управління грошовими потоками та їх облікова інтерпретація // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2015. Вип. 1 (45). Т.2. С. 134-139.
50. Ясишена В.В. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств . Економічний простір. – 2013. – № 16. – С.123 -131.
51. Бардадим М.В., Куропата О.О., Чернишенко І.М., Роль внутрішнього контролю у забезпеченні ефективності діяльності підприємства // Економіка та суспільство. 2025. № 79. URL <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6761/6702>

ДОДАТКИ

Додаток А

Прогнозна модель руху коштів ТОВ «СЄ Трейдинг»
на I квартал 2026 року

Стаття	Січень	Лютий	Березень
Надходження грошових коштів			
Від реалізації товарів	200000	220000	250000
Від позик/кредитів	50000	0	30000
Інші надходження	10000	12000	15000
Всього надходжень	260000	232000	295000
Витрати грошових коштів			
Закупівля товарів/сировини	120000	130000	140000
Зарплата та внески	60000	65000	70000
Податки	30000	32000	35000
Погашення кредитів/відсотків	20000	20000	20000
Інші витрати	10000	12000	15000
Всього витрат	240000	254000	260000
Чистий рух коштів	20000	-22000	35000
Початковий залишок	50000	70000	48000
Кінцевий залишок	70000	48000	83000

Додаток Б

Алгоритм дій при виявленні порушень касової дисципліни

Послідовність дій	Зміст
Фіксація факту порушення	Працівник, який виявив порушення, зобов'язаний негайно зафіксувати його у службовій записці або у відповідному журналі контролю. До порушень належать: перевищення ліміту каси, відсутність первинних документів, несвоєчасне оприбуткування готівки, виправлення в касових документах без належного підтвердження, невідповідність фактичних залишків готівки даним обліку, порушення правил зберігання готівки.
Повідомлення відповідальних осіб	Інформація про виявлене порушення передається головному бухгалтеру та керівнику підприємства не пізніше наступного робочого дня. У випадку значних порушень (істотні суми, ризик штрафів, підозра на зловживання) повідомлення здійснюється негайно.
Проведення внутрішньої перевірки	Головний бухгалтер ініціює службову перевірку для встановлення причин, обставин та відповідальних осіб. Перевірка включає аналіз касових документів, звітів касира, банківських документів, облікових записів, а також інвентаризацію каси (за потреби). За результатами складається Акт внутрішньої перевірки.
Оцінка наслідків і визначення рівня ризику	В акті перевірки вказується: характер порушення, його фінансові наслідки, ризики накладення штрафних санкцій, можливість зловживань і вплив на достовірність облікових даних. У разі загрози застосування штрафів здійснюється консультація з юридичним відділом.
Прийняття рішення про усунення порушення	Головний бухгалтер спільно з керівником визначають перелік коригуючих дій, серед яких дооформлення первинних документів, проведення коригувальних бухгалтерських проводок, усунення нестач або надлишків готівки, приведення касових залишків до встановленого ліміту, доопрацювання внутрішніх процедур.
Застосування заходів дисциплінарної відповідальності	У разі встановлення персональної вини касира або інших посадових осіб керівник підприємства може застосувати усне або письмове попередження, догану, позбавлення премії, розірвання договору про повну матеріальну відповідальність, звернення щодо відшкодування збитків у встановленому порядку. Рішення оформлюється наказом.
Документальне оформлення результатів	За результатами перевірки та усунення порушення формується підсумковий Звіт про коригувальні дії, який зберігається в бухгалтерії. Усі супровідні документи (акти, службові записки, накази, пояснювальні записки) додаються до матеріалів перевірки.
Удосконалення системи внутрішнього контролю	За результатами аналізу причин порушення вносяться пропозиції щодо удосконалення документообігу, посилення контролюючих процедур, оновлення інструкцій щодо ведення касових операцій, підвищення відповідальності та обізнаності працівників. При необхідності вносяться зміни до Положення про касову дисципліну та облікову політику.

Матричний баланс ТОВ «СЕ Трейдінг»

Активи / Пасиви	Власний капітал	Статутний капітал	Нерозподілений прибуток	Довгострокові зобов'язання	Короткострокові зобов'язання	Кредиторська заборгованість	Поточні зобов'язання перед бюджетом
Необоротні активи	96590	146053	154038	130929	214952	246941	30047
Основні засоби	136500	111999	12073	114347	211384	237393	282202
Нематеріальні активи	265808	145295	76863	238609	284174	127245	186396
Довгострокові фінансові інвестиції	273339	264207	195812	13376	149015	141047	92438
Оборотні активи	11897	227972	76027	81903	261169	177510	30159
Виробничі запаси	251437	281665	222996	45450	263585	157464	201978
Дебіторська заборгованість	55031	155349	248389	299800	184545	109691	213718
Грошові кошти	181692	83683	298969	47160	46056	68580	103358